

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Daniel Strmiska

**Svěření dítěte do střídavé péče rodičů v kontextu nálezu
Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13**

Diplomová práce

Olomouc 2019

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Svěření dítěte do střídavé péče v kontextu nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 vypracoval samostatně a citoval jsem veškeré použité zdroje.“

V Olomouci dne 17. prosince 2019

.....

Daniel Strmiska

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé diplomové práce
JUDr. Renátě Šínové, Ph.D. za cenné rady a připomínky při zpracování této práce.

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Právní základy institutu střídavé péče.....	8
2.1	Mezinárodněprávní a ústavní základy.....	8
2.2	Výkon rodičovské odpovědnosti v péči o dítě.....	10
2.2.1	Výkon rodičovské odpovědnosti jen jedním rodičem.....	11
2.2.2	Výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství.....	12
2.2.3	Výkon rodičovské odpovědnosti rodičů, kteří nežijí společně.....	12
2.3	Výlučná péče.....	13
2.4	Střídavá péče.....	14
2.5	Společná péče.....	15
2.6	Kritéria pro rozhodování soudu o svěřeni dítěte do péče.....	17
2.6.1	Zájem dítěte.....	17
2.6.2	Osobnost dítěte a výchovné schopnosti rodičů.....	20
2.6.3	Kontinuita výchovného prostředí.....	20
2.6.4	Perspektiva.....	21
2.6.5	Právo na informace nepečujícího rodiče.....	21
2.6.6	Právo na péči obou rodičů.....	21
2.6.7	Schopnost dohodnout se s druhým rodičem.....	22
2.7	Právo dítěte být slyšeno v civilním soudním řízení.....	22
2.8	Užití dosavadní judikatury.....	24
3	Analýza nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13.....	25
3.1	Shrnutí skutkového stavu.....	25
3.2	Rozsah přezkumné činnosti Ústavního soudu.....	27
3.3	Kritéria pro svěřeni dítěte do péče podle Ústavního soudu.....	27
3.3.1	Subjektivní rovina.....	28
3.3.2	Objektivní rovina.....	28
3.4	Střídavá péče jako prioritní model péče o dítě?.....	31
3.4.1	Reakce odborníků na judikovanou presumpci vhodnosti střídavé péče.....	35
3.5	Hodnocení ústavní stížnosti.....	36
3.5.1	Absence komunikace rodičů vs neshoda rodičů na formě péče o dítě.....	37
3.5.2	Nízký věk dětí a faktické vyloučení změny poměrů.....	39
4	Závěr.....	40

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. listopadu 1950, ve znění Protokolu č. 14, který vstoupil v platnost 1. června 2010
LZPS	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
ObčZ	zákon č. 89/2012, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSPOD	orgán sociálně právní ochrany dětí
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ÚSD	Úmluva o styku s dětmi ze dne 15. května 2003, v aktuálním znění
ÚPrDt	Úmluva o právech dítěte ze dne 20. listopadu 1989, v aktuálním znění
Ústava ČR	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Ústavní soud	Ústavní soud České republiky
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZoR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. účinném ke dni 1. 1. 2013

1 Úvod

Střídavá péče o dítě je jednou z forem výkonu rodičovské odpovědnosti, nicméně v České republice soudy tento institut využívají jen velmi málo – např. v roce 2016 obecné soudy rozhodly o svěření dítěte do střídavé péče rodičů v 1945 případech z celkových 23507, tedy v pouhých 8,27 % případů.¹ Otázkou je, proč tomu tak je. Jedním z důvodů může být setrvačnost rozhodování obecných soudů, které mají pravděpodobně větší důvěru v institut výlučné péče jednoho z rodičů, jakožto institutu, který je součástí českého právního řádu déle než podstatně mladší institut střídavé péče.

Svou práci fakticky dělím na dvě hlavní části, přičemž první část je primárně teoretická zaměřená na úvod do problematiky svěřování dětí do péče rodičů a právní základy střídavé péče a s ní souvisejících institutů. V této části se budu vedle mezinárodních a ústavních základů problematiky zabývat institutem rodičovské odpovědnosti vůbec a jednotlivými formami jejího výkonu, tedy výlučnou, střídavou a společnou péčí o dítě. Nejrozsáhlejší bude analýza právě střídavé péče, kde se zároveň zaměřím na historický kontext, na který navážu komparací úpravy střídavé péče před a po rekodifikaci soukromého práva, která byla provedena v roce 2014. Tato komparace bude stěžejní pro následné zodpovězení výzkumné otázky, a to, zda je možné judikaturu, jakožto jednoho z nejvýznamnějších argumentačních pramenů týkajících se problematiky svěřování dětí do péče rodičů, z doby před rekodifikací soukromého práva možné použít i nyní v době po rekodifikaci. Dále se budu zabývat zákonnými kritérii, která musí soud, v rámci řízení týkajících se péče soudu o nezletilé děti, posuzovat, zejména s důrazem na posouzení nejlepšího zájmu dítěte, jakožto nejdůležitějšího zákonného kritéria. Ani v této primárně teoreticky zaměřené části diplomové práce se však nevyhnu konfrontaci s judikaturou Ústavního soudu, která nevyhnutelně prostupuje celou touto problematikou.

Druhá stěžejní část mé diplomové práce se bude zabývat analýzou judikatury Ústavního soudu, zejména nálezu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, který bývá odbornou veřejností často v kontextu střídavé péče označován za přelomový. Tento nálezný bývá často citován a diskutován jak odbornou veřejností, tak zainteresovanou částí laické veřejnosti. V této části nejprve shrnu skutkový stav případu na což navážu analýzou hlavních bodů tohoto judikátu. Zabývat se budu především kritérii pro svěřením dítěte do péče, tak jak je judikoval Ústavní soud. V tomto nálezu Ústavní soud mimo jiné vyslovil určitou preferenci střídavé

¹ PROCHÁZKOVÁ, Jana. *Pro koho se hodí střídavá péče*. Interview. In: 90' ČT24. TV, ČT24, 20. června 2018, 19:06. Také dostupné na <<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11412378947-90-ct24/218411058130620/obsah/628013-stridava-pece-statistiky>>.

péče jakožto nadřazené formě výkonu rodičovské odpovědnosti, přičemž právě tento závěr vzbudil velký zájem ve společnosti a byl mnohými kritizován. Ve své diplomové práci se v tomto kontextu budu zabývat hledáním odpovědi na otázku, zda se střídavá péče dá skutečně považovat za prioritní model péče o nezletilé děti, přičemž v souvislosti s tímto se zaměřím i na navazující judikaturu Ústavního soudu. Závěrem této kapitoly bude shrnutí hodnocení ústavní stížnosti Ústavním soudem a nejdůležitějších bodů argumentace pro rozhodnutí Ústavního soudu.

Problematiku střídavé péče, jakožto téma své diplomové práce, jsem zvolil s ohledem na jeho aktuálnost. Při zpracování své práce vycházím především z platných právních předpisů České republiky a z mezinárodních dokumentů, kterými je Česká republika vázána.

Co se týče výzkumných metod, má práce bude založena zejména na analýze a výkladu právních norem a judikatury. Jako metody výkladu volím zejména metodu gramatickou a teleologickou. Při zpracování této práce se nevyhnu ani metodě deskriptivní, která je spolu s analýzou prostoupena celou prací. Dále budou v částech práce využity metody komparační a dedukční.

2 Právní základy institutu střídavé péče

2.1 Mezinárodněprávní a ústavní základy

Právo na rodinný život je nezadatelným právem všech osob – toto právo mají rodiče i děti. Zejména děti jsou však společností často chápány spíše jako objekt rodinně právních vztahů a zapomíná se, že jsou také jejich subjektem.² Společnost od institutu rodiny očekávala a očekává, že v ní budou fungovat kvalitní vztahy, které vytváří podmínky pro vzájemný respekt všech jejích členů. Realita a historický vývoj však ukazují, že ne vždy tomu tak je.

Vzhledem k tomu, že rodina je základ státu a děti jsou naše budoucnost, je otázka života dětí v rodinách projednávána nejen na úrovni jednotlivých států, ale i na mezinárodní úrovni. Jedním z výsledků globálních jednání bylo schválení Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Ten ve svém čl. 23 garantuje „*právo rodiny na poskytnutí ochrany ze strany společnosti a státu*“. V čl. 24 zaručuje „*právo na ochranu dítěte ze strany rodiny, společnosti a státu, vycházející z jeho postavení nezletilce, a to bez jakékoliv diskriminace*“. Česká republika Mezinárodní pakt o občanských a politických právech rovněž ratifikovala a vyhlásila ve sbírce zákonů,³ čímž se připojila ke státům, které výslovně uznávají práva všech členů rodiny jako základ svobody, spravedlnosti a míru ve světě.⁴

Dalšími mezinárodními právními dokumenty majícími význam pro ochranu dítěte, které nemohu opomenout, jsou např. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod,⁵ Evropská úmluva o výkonu práv dětí⁶ a Úmluva o styku s dětmi⁷. Za nejvýznamnější mezinárodněprávní dokument v kontextu rodinného práva považuji Úmluvu o právech dítěte,⁸ která byla přijata na zasedání Valného shromáždění OSN 20. listopadu 1989. Úmluva jednoznačně deklarovala, že je zájmem společnosti, aby se dítě mohlo zdravě a harmonicky vyvíjet, což mu umožní pouze rodinné prostředí, kde bude atmosféra štěstí, lásky a porozumění, protože děti potřebují naši ochranu a pomoc. Dalším velmi významným pramenem pro oblast rodinného práva na evropské úrovni je judikatura Evropského soudu pro lidská práva – pro účely mé diplomové práce je pak nejvýznamnější judikatura ESLP týkající se čl. 6 a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, kde je každému garantováno právo na spravedlivý proces, respektive právo na respektování soukromí a rodinného života.

2 WESTPHALOVÁ, Lenka, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Práva dítěte v rodičovském konfliktu. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 19, s. 662.

3 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ze dne 19. prosince 1966, v aktuálním znění.

4 Viz preambule Mezinárodního paktu o občanských a politických právech ze dne 19. prosince 1966.

5 EÚLP.

6 Evropská úmluva o výkonu práv dětí ze dne 25. ledna 1996, v aktuálním znění.

7 ÚSD.

8 ÚPrDt.

Se závěry judikatury ESLP se velmi často ztotožňuje Ústavní soud, který z ní vychází ve své rozhodovací praxi, kdy ji ve svých rozhodnutích dotýkajících se práv dítěte hojně cituje.

Jen se zřetelem k principům vyplývajícím ze všech výše zmíněných právních úprav, které jsou výsledkem společných jednání států na mezinárodní úrovni, a která výslovně zakotvují základní zásady a východiska pro oblast rodinného práva, může rodina správně plnit svou úlohu, kterou ji společnost určila.⁹

V posledních letech se Ústavní soud stále častěji zabývá nespokojeností stěžovatelů, ať už matek nebo otců, v kontextu institutu střídavé péče. Stěžovatelé se na Ústavní soud obracejí zejména z důvodu domnělého porušení svého práva na spravedlivý proces, práva na respektování soukromí a rodinného života, popř. práva na péči o své dítě, o kterých mají za to, že byly porušeny v důsledku svěřeni dítěte do péče jen jednoho z rodičů a s čímž je nevyhnutelně spojen požadavek stěžovatele na to, aby Ústavní soud interpretoval institut střídavé péče jako takové. Na tomto místě je nutné zmínit, že Ústavní soud je stěžovateli často považován za další soudní instanci a ústavní stížnost se snaží nesprávně využívat jako opravný prostředek proti rozhodnutím obecných soudů. Tak tomu však není, neboť sám Ústavní soud téměř v každém ze svých rozhodnutí připomíná, že jeho úkolem „*není bdít nad dodržováním jednoduchého práva, nýbrž že jeho smysl spočívá výhradně v ochraně ústavně zaručených základních práv nebo svobod stěžovatele. Ústavní stížnost brojící proti interpretaci a aplikaci jednoduchého práva může být proto úspěšná jen tehdy, jestliže Ústavní soud současně s porušením jednoduchého práva shledá i porušení některé z ústavních kautel.*“¹⁰

Vzhledem k tomu, že rozhodovací praxe Ústavního soudu funguje ve vztahu k rozhodovací praxi obecných soudů jako autoritativní a přispívá tedy ke sjednocování interpretační a aplikační praxe obecných soudů, nevyhne se tak Ústavní soud ve svých rozhodnutích vymezení role rodiny ve společnosti, role rodičů při výchově dětí a způsobů výchovy dětí.¹¹ Podle Ústavního soudu je svěřování dětí do péče polycentrickou otázkou, která reflektuje náhled společnosti na výchovu dětí.¹² Rozhodnutí Ústavního soudu týkající se střídavé péče obsahují též výrazný výchovný a morální aspekt. Ústavní soud například apeluje na rodiče, aby se v zájmu dětí co nejvíce snažili o to, aby děti rozpad jejich vztahu pocítily co

9 NOVÁK, Tomáš a kol. *Kontakt s dětmi po rozvodu: jak nepřijít o dítě*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 205.

10 Nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04, část III.

11 HOFMANNOVÁ, Helena. *Střídavá péče v perspektivě judikátů Ústavního soudu* [online]. pravonadetstvi.cz, 27. února 2015 [cit. 8. prosince 2019]. Dostupné na <http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/Stridava-pece-v-perspektive-judikatu-Ustavniho-soudu.pdf>.

12 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 26.

nejméně a aby své neshody nepřenášeli na děti, popř. aby rodiče „opustili své egoistické, mnohdy dokonce nízké „zájmy“ (například v podobě přinášení příjemných vnitřních pocitů trýznění druhého rodiče skrze vlastní dítě).“¹³ Tento názor pro účely své diplomové práce cituji záměrně, neboť ze soudní praxe je zřejmé, že mnoho rodičů se v řízeních týkajících se vyřešení otázky péče o dítě uchyluje k manipulaci s dítětem ve snaze získat pro sebe výhodu v „boji“ proti druhému rodiči a snaží se jakýmkoli způsobem poškodit protistranu (druhého rodiče), aby bylo dítě svěřeno pouze do jeho výlučné péče. Případné svěření do střídavé péče takový rodič považuje za prohru. Nerozhoduje přitom, zda se jedná o matku nebo o otce.

Ústavní soud je však toho názoru, že střídavá péče není žádnou prohrou, ale naopak může působit jako motivace pro zlepšení vztahů rodičů s odůvodněním, že: „střídavá výchova nutí rodiče, který nebyl této formě nakloněn a na jehož straně chybí ochota ke komunikaci, aby své chování změnil. Jinak se může stát, že skutečně dojde ke změně výchovy a svěření dítěte do výchovného prostředí druhého rodiče.“¹⁴

2.2 Výkon rodičovské odpovědnosti v péči o dítě

Rodičovská odpovědnost je definována v ust. § 858 ObčZ následovně: „Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.“ Příklady z praxe dokazují, že velká část rodičů dítě vnímá jako pouhý objekt rodičovské odpovědnosti. Dítě je ale rovněž jejím aktivním subjektem, který má právo se podílet na rozhodování o záležitostech, které se ho týkají.¹⁵ Znamená to, že nestačí, aby se rodiče pouze shodli na tom, jak budou svou rodičovskou odpovědnost vykonávat. Rodiče si musí uvědomit, že dítě také ke svému životu v rodině potřebuje informace odpovídající věku, aby si mohlo na život rodiny vytvářet svůj názor věku odpovídající. Rodiče musí jednat ve vzájemné shodě, ale neznamená to, že si při každé činnosti musí předem vyžádat výslovný souhlas druhého rodiče – souhlas druhého rodiče může být dán také konkludentně.¹⁶ Pokud se rodiče nemohou dohodnout v důležité záležitosti týkající se zájmu jejich dítěte nebo dětí, je

13 Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10, bod 23.

14 Tamtéž, bod 49.

15 HRUŠÁKOVÁ, Milena, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. In HRUŠÁKOVÁ, Milena, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka (eds). Občanský zákoník II, Rodinné právo (§ 655-975). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 815 (§ 858 ObčZ).

16 ŠMÍD, Ondřej a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 114.

nezbytné, aby v této záležitosti rozhodl soud (ust. § 877 ObčZ). Podobný postup je nutný v případech, kdy jeden z rodičů druhého rodiče úmyslně vyloučí z rozhodování o významné záležitosti dítěte. Podle Zuklínové však je problém, že ze zákona nevyplývá, zda je toto pravidlo nutné použít úplně ve všech případech – tedy zda je toto pravidlo použitelné i v případech, kdy je nezbytné řešit neodkladnou záležitost týkající se dítěte (876 odst. 3 ObčZ). Zuklínová má totiž za to, že v neodkladných záležitostech toto pravidlo spíše použitelné není.¹⁷ Šmíd a kol. pak výslovně zmiňují, že zákon vyžaduje odlišný postup v případech, které jsou nazvány „*neodkladné záležitosti*“. Pokud se jedná o neodkladnou záležitost, tedy hrozí prodlení, rodič, který má danou aktivitu na starosti, je sice povinen informovat dopředu partnera a vyžádat si s takovou záležitostí jeho souhlas, nicméně „*právní úprava však na tomto místě konstruuje vyvratitelnou domněnku souhlasu druhého manžela, který se vůči jednajícímu manželu nemůže nijak bránit.*“¹⁸

2.2.1 Výkon rodičovské odpovědnosti jen jedním rodičem

Šmíd a Demjanová na základě svých praktických zkušeností dále poukazují na to, že ne každé dítě má oba rodiče, kteří jsou schopni zabezpečit jeho potřeby a věnovat mu péči, kterou dítě potřebuje. V takém případě nerozhoduje, zda chybí matka nebo otec, zkrátka chybí jeden z rodičů, jehož úlohu musí zastat druhý z rodičů. Ten je tak zároveň nositelem a vykonavatelem rodičovské odpovědnosti. Důvody jsou legislativně stanoveny jako: Druhý rodič nežije (zemřel, byl prohlášen za mrtvého, či nezvěstného). Druhý rodič není znám (nejčastěji půjde o situace, kdy otcovství k dítěti nebylo určeno atd.). Druhý rodič není nositelem rodičovské odpovědnosti, protože byl rodičovské odpovědnosti zbaven, byla mu pozastavena nebo omezena rodičovská odpovědnost či omezen její výkon.¹⁹

Ve všech výše zmíněných případech pak postačuje, že je tu jen jeden rodič, který je bez dalších omezení nositelem a vykonavatelem rodičovské odpovědnosti. Situace se pro dítě mění v okamžiku, kdy je nezpochybnitelně prokázáno, že ani jeden z rodičů není schopen nést anebo vykonávat rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Za těchto podmínek je nutné jmenovat dítěti poručníka, který je povinen plnit vůči dítěti všechny práva a povinnosti jako rodič (ust. § 928 a násl. ObčZ). Může nastat ale také situace, že dítě má pouze jednoho zákonného zástupce, ale ten nemůže rodičovskou odpovědnost vykonávat. Proto je nutné, aby soud jmenoval opatrovníka (ust. § 943 a násl. ObčZ). Opatrovník poté vykonává rodičovskou

17 ŠVESTKA, Jiří a kol. In Švestka, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. (ed). *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II (rodinné právo)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 271 (§ 858 ObčZ).

18 ŠMÍD: *Povinnosti a práva rodičů...*, s. 115.

19 Tamtéž, s. 116.

odpovědnost jen v rozsahu odpovídajícímu omezení výkonu rodičovské odpovědnosti rodičem.²⁰

2.2.2 Výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství

V případě, že se rodiče dítěte rozvádějí, musí soud ještě před rozvodem rozhodnout, kdo z rodičů bude o dítě v době po rozvodu pečovat s ohledem na zájem dítěte (ust. § 755 odst. 3, § 906 ObčZ). Rozsah rodičovské odpovědnosti se nijak měnit nebude. Rozhodující je zájem dítěte, ne upřednostňování některé z forem péče o něj. Soud primárně preferuje dohodu rodičů. Přihlíží přitom k ustanovením občanského zákoníku, který vychází právě z předpokladu dohody mezi rodiči jakožto trvalejší dohody než autoritativního rozhodnutí soudu. Soud může od dohody rodičů odhlédnout pouze v případě, že by to vyžadoval zájem dítěte. Pokud soud pravomocně nerozhodne, kterému z rodičů je dítě svěřeno do péče (ust. § 907 ObčZ), mají oba rodiče stejná práva a povinnosti. Pokud by došlo k situaci, že by soud svěřil do výlučné péče jen jednoho do rodičů nebo by odsouhlasil jinou formu péče, i tak by to na rozsahu práv a povinností nic neměnilo, jelikož by došlo pouze k faktickému omezení rodičovské odpovědnosti jednoho z rodičů, která by se týkala osobní péče na dobu, kdy dítě nemá u sebe.²¹ Není tajemstvím, že rozvod rodičů je pro všechny zainteresované osoby vždy velké psychické trauma. Do konfliktu se dostává právo otce a právo matky, ale také právo (nejlepší zájem) dítěte. Při všech konfliktech by měli mít rodiče na paměti, že dítě má v prvé řadě právo vyrůstat ve funkční rodině.²² Má právo žít se svými rodiči, pokud je to možné, nebýt od nich odděleno bez udání důvodu, má také právo na pravidelný kontakt s matkou i otcem. Je úkolem rodičů, aby prostřednictvím institutu rodičovské odpovědnosti dítě chránili.²³

2.2.3 Výkon rodičovské odpovědnosti rodičů, kteří nežijí společně

Rodiče spolu nežijí typicky po rozvodu manželství, popř. rozchodu v případě nesezdaných rodičů. Pokud má být manželství rozvedeno, je dle ust. § 906 odst. 1 ObčZ soud nejprve povinen určit, jak bude každý z rodičů v budoucnu o dítě pečovat, přičemž od souhlasného stanoviska rodičů se soud odchýlí jen pokud to vyžaduje zájem dítěte. Dle ust. § 906 odst. 2 ObčZ „Soud může rozhodnout i tak, že schválí dohodu rodičů, ledaže je zřejmé, že dohodnutý způsob výkonu rodičovské odpovědnosti není v souladu se zájmem dítěte.“

20 ŠMÍD: *Povinnosti a práva rodičů...*, s. 116.

21 Tamtéž, s. 119.

22 ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. In WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. (eds). *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 667.

23 KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 72.

Z pohledu dítěte není rozhodující, z jakého důvodu spolu jeho rodiče nežijí. Rozhodující je pouze fakt, že spolu nežijí a zda jsou schopní spolu komunikovat, postarat se o dítě a dohodnout se na péči o něj – v takovém případě totiž není nutné, aby poměry dítěte upravil autoritativně soud. Pokud se však rodiče na úpravě poměrů dítěte nedohodnou, pak musí soud zahájit řízení a vydat rozhodnutí z úřední povinnosti i bez návrhu (ust. § 908 ObčZ).

V návaznosti na to má soud (potažmo i rodiče v případě jejich úspěšné dohody) dle ust. § 907 odst. 1 ObčZ na výběr ze čtyř způsobů výkonu rodičovské odpovědnosti (zjednodušeně řečeno forem péče o dítě) a to svěřit dítě do a) výlučné péče jednoho z rodičů; nebo b) do střídavé péče rodičů; nebo c) společné péče rodičů a je-li to potřebné v zájmu dítěte tak i d) do péče jiné osoby než rodiče. Dále se budu zabývat jen svěřením dítěte do péče rodiče/rodičů.

2.3 Výlučná péče

Výlučná péče (často také individuální osobní péče) je jednou z forem výkonu rodičovské odpovědnosti v případě, kdy spolu rodiče dítěte nežijí. Výlučná péče znamená, že dítě je svěřeno do péče jednoho z rodičů. Tento rodič, kterému je dítě svěřeno do péče, se stává primárním pečovatelem a dítě s ním žije společně v rodinné domácnosti. Rodič, kterému dítě nebylo svěřeno do péče, stále zůstává nositelem a vykonavatelem rodičovské odpovědnosti, ale fakticky u něj dochází k omezení jejího výkonu.²⁴ Z povahy věci tento rodič nadále může o dítě pečovat, vychovávat ho nebo rozhodovat o jeho běžných záležitostech, ale jen v době, kdy se s dítětem může stýkat. ObčZ v ust. § 888 odst. 1 totiž zakotvuje právo dítěte a nepečujícího rodiče na vzájemný styk. Soudy tak zpravidla nepečujícímu rodiči stanoví určitou míru styku se svým dítětem. Na toto právo se samozřejmě váže povinnost pečujícího rodiče tento styk umožnit. Ve zcela výjimečných případech může soud zakázat osobní styk jednoho z rodičů s dítětem, přičemž si je vědom, že fakticky omezuje rodičovskou odpovědnost. O to více musí předložit argumenty pro zákaz, které budou naprosto prokazatelné, a tedy nezpochybnitelné.²⁵ Rodič, kterému dítě nebylo svěřeno do výlučné péče, je povinen plnit svou vyživovací povinnost k dítěti, a to k rukám primárně pečujícího rodiče.²⁶

Často se staví do protikladu výlučná a střídavá péče, nicméně jak uvádí Frenclová, tyto druhy péče nemusí být nutně rozdílnými formami upravujícími poměr mezi odloučenými rodiči a dítětem. Výlučná péče je založena na určitém modelu styku nepečujícího rodiče s dítětem, kdežto podstatou střídavé péče je určitý model střídání – Frenclová je nadto názoru,

24 HRUŠÁKOVÁ, Milena, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 227

25 HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 963 (§ 891 ObčZ).

26 § 910 a násl. ObčZ.

že „Výlučná péče může být dokonce, co se týče rozsahu vymezení styku, alternativou střídavé péče, a to ve své podobě s širokým rozsahem styku.“²⁷

2.4 Střídavá péče

Střídavá péče je další formou výkonu rodičovské odpovědnosti uplatňovanou v případech, kdy rodiče dítěte nežijí ve společné domácnosti.

Zákon o rodině, ve znění účinném před rokem 1998, v § 26 odst. 1 stanovil: „... v rozhodnutí, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu“. Citované ustanovení výslovně nehovoří o střídavé péči, nicméně judikatura vyvodila, že gramatický výklad § 26 ZoR nevyklučoval možnost svěření dítěte do střídavé výchovy. Vedle § 26 ZoR existoval ještě § 50 téhož zákona²⁸, který ve stejném duchu jako § 26 ZoR upravoval situace, kdy spolu rodiče nežijí a nejsou schopni se dohodnout o péči o dítě.

Institut střídavé péče se poprvé, ač pod názvem „střídavá výchova“, v českém právním řádu objevil v dubnu 1998, a to tzv. velkou novelou ZoR, přičemž přízvisko „velká“ se netýkalo pouze rozsahu novely, ale především změny celého charakteru ZoR, který byl od roku 1998 více orientován na ochranu nezletilých dětí.²⁹ Změna neminula ani § 26 ZoR, který po novelizaci v odst. 2 nově stanovil: „*Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.*“

Do ZoR tedy byl zaveden institut střídavé péče (resp. dle tehdejší terminologie střídavé výchovy), což byl velký posun oproti předchozímu stavu, kdy možnost svěřit dítě do střídavé péče bylo nutné dovozovat judikatorně. Nicméně úprava po velké novele ZoR stále nebyla ideální. Rodinněprávní odborníci jí vytýkali především přílišnou kazuističnost, a co se jednotlivých subjektů týče – nedostatečnost.³⁰

Po dvacetileté snaze o rekonfiguraci soukromého práva byl v březnu 2012 přijat ObčZ, který s účinností od 1. 1. 2014 v § 907 odst. 1 stanoví: „*Soud může svěřit dítě do péče*

27 FRENČLOVÁ, Adéla. *Přehled modelů styku a modelů střídání v péči o dítě* [online]. pravni prostor.cz, 10. ledna 2019 [cit. 12. prosince 2019]. Dostupné na <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/prehled-modelu-styku-a-modelu-stridani-v-peci-o-dite>.

28 § 50 odst. 1 ZoR stanovil: „*Nežijí-li rodiče nezletilého dítěte spolu a nedohodnou-li se o úpravě výchovy a výživy dítěte, může soud i bez návrhu rozhodnout, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.*“

29 ŠVESTKA, Jiří a kol. In Švestka, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. (eds). *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II (rodinné právo)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 278 (§ 858 ObčZ).

30 FIDRMUCOVÁ, Anna. Střídavá péče v rozhodovací praxi Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2017, roč. 25, č. 8, s. 278.

jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.“ Na první pohled je patrné, že ObčZ pozměnil terminologii a místo „střídavá výchova“ zavádí pojem „střídavá péče“. Rozlišení těchto pojmů je zároveň sjednocení s úpravou na ústavněprávní úrovni. Čl. 32 LZPS totiž zní: „*Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.*“

Podobně jako v zákoně o rodině, ba dokonce ještě zřetelněji, zákonodárce vyjádřil vůli nevyžadovat souhlas obou rodičů při svěřeni dítěte do střídavé péče. Souhlas je nově výslovně upraven a vyžadován pouze u společné péče. Zřetelnější rozdělení střídavé a společné péče ve svém konečném důsledku k sobě přibližuje střídavou péči s péčí výlučnou. V důsledku rozhodnutí zákonodárce vypustit při rekodifikaci podmínky, které bylo zapotřebí naplnit pro to, aby soud mohl rozhodnout o svěřeni dítěte do střídavé či společné péče (§ 26 odst. 2 ZoR), lze konstatovat, že střídavá a společná péče o dítě se staly rovnocennými instituty, resp. rovnocennými formami výkonu rodičovské odpovědnosti. V tomto duchu je oproti ZoR v ust. § 907 odst. 3 ObčZ ještě navíc stanovena povinnost soudů „*dbát při rozhodování o svěřeni dítěte do péče na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi.*“³¹ Zákonodárce zde záměrně používá pojem „*péče obou rodičů*“, což dle důvodové zprávy k ObčZ indikuje vždy společnou či střídavou péči.³² Toto ustanovení se tedy dá vyložit, jako úmysl zákonodárce nejen zrovnoprávnit výlučnou péči s péčí střídavou, ale dokonce jako preference péče obou rodičů, tj. střídavé či společné péče o dítě před péčí výlučnou.

2.5 Společná péče

Podobně jako je tomu u předchozích dvou forem výkonu rodičovské odpovědnosti, ani společná péče rodičů o dítě není v zákoně blíže definována či blíže specifikována. To však nemění nic na faktu, že se právní teorie shoduje v jejím obsahu. Odborníci odkazují především na soudní praxi a odbornou literaturu, z nichž vyplývá, že podstatou společné péče je, že „*oba rodiče budou nadále vykonávat péči a výchovu dítěte společně bez nutnosti soudní úpravy, neboť se na všech otázkách, včetně vyživovací povinnosti vzájemně dohodnou.*“³³

31 § 907 odst. 3 ObčZ.

32 Důvodová zpráva k ObčZ, § 907-908, s. 229.

33 ŘEZNÍČEK, David, HEJNÁ, Alena. *Společná péče o dítě po rozchodu rodičů* [online]. epravo.cz, 3. února 2017 [cit. 27. listopadu 2019]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/spolecna-pece-o-dite-po-rozchodu-rodicu-104923.html>.

Pojem „společná péče rodičů“ tedy znamená, že žádný soud nevydá žádné konkrétní rozhodnutí o svěřením dítěte do péče pouze jednoho z rodičů, popř. do střídavé péče. Dle Tomešové „společná péče ve své podstatě znamená, že rodiče pokračují v neupraveném režimu, kdy nejsou nastavena žádná pravidla ohledně péče o nezletilé dítě, výživného či styku. Formálně se jedná o stejnou podobu péče, kterou měli rodiče mezi sebou zavedenou, než nastala potřeba soudní úpravy.“³⁴

Na tomto místě bych chtěl poznamenat, že o společné péči soud nemůže rozhodnout autoritativně. Nová úprava v ObčZ ukazuje zásadní rozdíl v úpravě institutu společné péče oproti té dřívější v ZoR, a tím je požadavek na souhlas obou rodičů se svěřením dítěte do společné péče. V § 907 odst. 1 ObčZ je totiž jasně stanoveno, že se společnou péčí musí vždy souhlasit oba rodiče. V konečném důsledku to znamená, že soud v takovém případě může jediné schválit dohodu rozvádějících se (či rozcházejících se) rodičů. Dohoda rodičů samozřejmě nemusí být soudem schválena – soud je podle § 906 odst. 2 ObčZ povinen zkoumat její soulad se zájmem dítěte a pokud dohoda rodičů není v souladu se zájmem dítěte, soud jí nemůže schválit.³⁵

34 TOMEŠOVÁ, Jana. *Společná péče o nezletilé děti* [online]. pravniprostor.cz, 22. 11. 2017 [cit. 10. prosince 2019]. Dostupné na <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spolecna-pecce-o-nezletile-dite>.

35 HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 1021 (§ 907 ObčZ).

2.6 Kritéria pro rozhodování soudu o svěření dítěte do péče

Občanský zákoník v § 907 odst. 2 a odst. 3³⁶ formuluje kritéria pro rozhodování soudu o svěření dítěte do péče, a to společně pro všechny tři formy osobní péče o dítě – výlučnou, střídavou i společnou.

Většina těchto kritérií byla obsažena již v zákoně o rodině – ve znění velké novely z roku 1998. Některá naopak občanský zákoník zavádí nově. Pokud zákon některé z kritérií jakýmkoli způsobem aplikuje na rodiče, vždy je uvádí v množném čísle, z toho důvodu je nutné taková kritéria zkoumat jak při svěření dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů, tak při svěření do společné nebo střídavé péče.³⁷ K výše zmíněnému ustanovení ObčZ uvádí důvodová zpráva následující: „Znovu a podrobně se uvádějí zřetele, k nimž musí soudy při rozhodování o svěření dítěte do péče přihlížet. Kromě pohledu do minula mají být nově zohledněny i faktory budoucí, tj. je třeba zjišťovat, u kterého z rodičů bude dítě lépe zajištěno, a to zdaleka nejen po stránce hmotné. I tady totiž jde o zájem dítěte na dalším příznivém vývoji.“³⁸

Co se týče jednotlivých kritérií obsažených v ust. § 907 odst. 2 a 3 ObčZ, soud je povinen vzít v potaz při rozhodování o svěření dítěte do péče následující:

2.6.1 Zájem dítěte

Zájem dítěte je jakožto vůbec nejdůležitější kritérium pro rozhodování soudů zmíněno příznačně v první větě tedy na samotném začátku § 907 odst. 2 ObčZ. Jedná se o naprosto základní kámen, na němž stojí takřka celé rodinné právo. Nejlepší zájem dítěte bývá v nejrůznějších podobách skloňován jak v mezinárodních právních dokumentech, tak i na úrovni vnitrostátní právní úpravy. Úmluva o právech dítěte ve svém čl. 3 odst. 1 stanoví, že zájem dítěte je určujícím hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí (ať už se činnost týká soukromých či veřejných subjektů – typicky zabývajících se sociální péčí, či správních nebo

36§ 907 odst. 2 ObčZ zní: „Při rozhodování o svěření do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud přitom bere ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vloh a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.“
Odst. 3: „Soud při rozhodování o svěření dítěte do péče dbá rovněž na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, na právo druhého rodiče, jemuž dítě nebude svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti, dále soud bere zřetel rovněž ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem.“

37 Tamtéž.

38 Důvodová zpráva k ObčZ, § 907-908, s. 229.

dokonce zákonodárných orgánů. Je zřejmé, že se jedná o vůdčí princip zejména v oblasti rodinného práva.

Co je však obsahem pojmu nejlepší zájem dítěte či blaho dítěte (jehož má být dosaženo s přihlédnutím k zájmům dítěte)? Je to představa samotného dítěte o nejlepším uspořádání jeho poměrů? Jde snad o vizi jeho rodičů či osob o něj pečujících o tom, co je pro něj nejlepší? Anebo hovoříme o mínění třetích osob, jimž byly uloženy povinnosti v oblasti sociálně-právní ochraně dětí, o tom, jak dle jejich nejlepšího vědomí v životě dítěte nastolit řád?

Jak vyjádřil Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 3765/11 ze dne 13. 3. 2012, rodinné vztahy v první řadě stojí na jiném než právním systému, „a proto právo, byť má a musí do těchto vztahů vstupovat, musí být interpretováno a aplikováno nikoli mechanicky, formalisticky, ale citlivě, s výlučným ohledem na jeho účel. (...) vždy je proto potřeba na základě individuálních okolností hledat řešení, jež v maximální možné míře povede k zákonem předvídanému účelu“.

Samotné dítě je v popředí zájmu státu a jeho zájem je nadřazen všem ostatním zájmům. Pojem „zájem dítěte nebo také „nejlepší zájem dítěte“, který zákonodárce zdůrazňuje hned v úvodu ustanovení § 907 odst. 2 ObčZ, se dá považovat za nejdůležitější kritérium, přičemž ostatní kritéria uvedená v tomto ustanovení slouží toliko jako vodítka k nalezení nejlepšího zájmu dítěte, resp. k dosažení co možná největší shody s nejlepším zájmem dítěte. Jedná se o velmi obecný pojem, jeho ozřejmění (pro mě trochu překvapivě) není v ObčZ obsaženo. Na význam tohoto pojmu lze dle mého názoru nahlížet velmi subjektivně a „zájem dítěte“ se může lišit případ od případu. Určitým vodítkem (nejen) pro soudy by mohl být často citovaný Obecný komentář Výboru OSN pro práva dítěte č. 14.³⁹ Ten nejlepší zájem dítěte konkretizuje tak, že stanoví jeho cíl: „zajistit jak plné, tak i účinné požívání všech práv zakotvených v Úmluvě a celostní rozvoj dítěte“.⁴⁰ Výbor OSN zde zároveň formuluje následující faktory, které je nutno zohlednit při zjišťování nejlepšího zájmu dítěte:

- „Postoje dítěte (*The child's views*).
- *Identitu dítěte (The child's identity)*.
- *Zachování rodinného prostředí a udržování vazeb (Preservation of the family environment and maintaining relations)*.

39 Obecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte č. 14 ze dne 29. 5. 2013 o právu dítěte a jeho nejlepších zájmů bráných jako přední hledisko (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interest taken as primary consideration), 2003, CRC/C/GC/14. Dostupné na <http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f14&Lang=en>.

40 HOFSCHNEIDEROVÁ, Anna. *O konceptu nejlepšího zájmu dítěte* [online]. epravo.cz, 17. října 2017 [cit. 8. prosince 2019] Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/o-konceptu-nejlepsiho-zajmu-ditete-106509.html>>.

- *Péči o ochranu a bezpečí dítěte (Care, protection and safety of the child).*
- *Příslušnost dítěte ke zranitelné skupině dětí (Situations of vulnerability).*
- *Právo dítěte na zdraví (The child's right to health).*
- *Právo dítěte na vzdělání (The child's right to education).⁴¹*

V první řadě jsou za blaho dítěte, prosazování jeho nejlepšího zájmu a výkon jeho sociálně-právní ochrany odpovědny rodiče. V soudních řízeních ve věcech péče o soudu o nezletilé, kde žádný z rodičů nemůže své dítě zastupovat ať už proto, že zde jeden z rodičů nebo oba chybí nebo proto, že rodič není s ohledem na možný střet zájmů s druhým rodičem osobou způsobilou dítě zastupovat, ustanoví soud dítěti opatrovníka, tzv. kolizního opatrovníka a tím je zpravidla OSPOD, neboť jeho zákonnou povinností je mimo jiné chránit zájmy nezletilých dětí. Stejně soud postupuje v případech, kdy dítě nemá jiného zákonného zástupce nebo jej zákonný zástupce nemůže zastupovat. Ten pak hájí blaho dítěte a jeho zájmy a kooperuje se soudem, tak aby soud o dítěti získal co nejvíce informací.

Dá se říci, že osoba dítěte je mezi dvěma mlýnskými kameny. Na jedné straně jsou státní orgány mající úkoly a odpovědnost za sociálně-právní ochranu dětí, které dohlížejí na to, aby rodiče své děti řádně vychovávali, popřípadě se snaží chránit oprávněné zájmy dítěte. Na straně druhé stojí ochrana dítěte spočívající v naplnění jeho práv s ohledem na jeho nejlepší zájem. Mezi oběma stranami je nutné najít vzájemný konsensus, harmonii a přijatelný kompromis, což je ovšem s ohledem na nejednoznačné nahlížení na to, co je v nejlepším zájmu dítěte nastíněné výše, nesmírně složité.

K tématu zájmu dítěte se několikrát vyjádřil i Ústavní soud. Za všechny bych vyzdvihl náleží Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2001, sp. zn. IV. ÚS 695/2000 a především myšlenku Ústavního soudu, že „*dítě je bytostí s nezadatelnými, nezczitelnými, nepromlčitelnými a nezrušitelnými základními právy svobodami, proto by se mu mělo dostat při jeho vývinu toho nejlepšího.*“ Ústavní soud v tomto případě poměřoval základní právo dítěte být vychováván svými biologickými rodiči a jeho zájem na zdravém vývoji. Ústavní soud v tomto nálezu také vyjádřil k Úmluvě, respektive jejímu čl. 3 odst. 1, kde je stanoveno, že zájem dítěte musí být primárním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými či soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. Ústavní soud zde judikoval, že předmětné ustanovení Úmluvy má povahu normy vnitrostátně přímo použitelné tedy „*self-executing*“⁴²

41 Obecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte č. 14 ze dne 29. 5. 2013 o právu dítěte a jeho nejlepších zájmů braných jako přední hledisko (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interest taken as primary consideration), 2003, CRC/C/GC/14. Dostupné na http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f14&Lang=en.

42 TRÁVNÍČEK, Milan. *Strídavá péče*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 5.

2.6.2 Osobnost dítěte a výchovné schopnosti rodičů.

Soud musí vzít ohled na osobnost dítěte, zejména jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů. Dále pak na citovou orientaci, zázemí dítěte a výchovné schopnosti obou rodičů, na stálost výchovného prostředí, ve kterém by dítě mělo žít, a to ve vztahu do minulosti ale i budoucnosti, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším osobám ať už příbuzným či nepříbuzným.⁴³ Komentovaná literatura k tomuto uvádí, že velkou vypovídající hodnotu bude mít případný znalecký posudek. Znalecký posudek totiž typicky odpovídá na otázky týkající se osobnosti dítěte, jeho zaměření, schopností či citové orientace.⁴⁴

Na tomto místě bych se chtěl blíže zaměřit na kritérium životních poměrů rodičů. Může se zdát, že soud při posuzování tohoto kritéria vždy upřednostní rodiče, který je v lepší finanční situaci. Toto však zcela určitě nebyl záměr zákonodárce, protože v takovém případě by se mohlo jednat o diskriminaci z důvodu špatné finanční situace druhého rodiče. Mám za to, že zde by úvaha soudce měla směřovat k nalezení určité „*hladiny*“, která bude dostačovat pro hmotné zabezpečení potřeb dítěte, a ne k poměrování finanční situace rodičů.

Co se týče výchovných schopností rodičů, soud rozhodně nemá dostatečný prostor k tomu, aby tyto blíže zkoumal a až na výjimky je nemožné, aby soudce výchovné schopnosti rodičů odhadnul na základě několika málo hodin, při kterých je s rodiči během jednání v kontaktu. Posouzení osoby rodiče a tím i jeho výchovných schopností tedy typicky může být předmětem znaleckého posouzení.

2.6.3 Kontinuita výchovného prostředí

Pokud jde o kontinuitu výchovného prostředí, § 907 odst. 2 ObčZ uvádí: „(...) Soud vezme v potaz, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu (...)“. V posuzování kontinuity výchovného prostředí vidím možný problém. Samozřejmě pokud jeden z rodičů o dítě pečuje na plný úvazek a druhý se věnuje pouze svému povolání nebo jednoduše o děti nejeví zájem, je posouzení poměrně jednoduché. Problém vidím v situaci, kdy za dobu trvání „*soužití*“ oba rodiče pečují o děti řádně, a to přibližně stejnou měrou. Poté dojde k rozkolu a jeden z rodičů typicky opustí společnou domácnost. Mohlo by se zdát, že rodič, který opustil společnou domácnost (tedy i dítě či děti) by měl při posuzování tohoto kritéria automaticky ztrácet body. Nicméně lze uvažovat i tak, že tím, že motivací rodiče, který opustil společnou domácnost, byla ochrana

43 § 907 odst. 2 ObčZ.

44 HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 1022 (§ 907 ObčZ).

děti, které již nechtěl vystavovat důsledkům dysfunkčního vztahu s druhým rodičem. Je samozřejmě na soudech, aby takovéto nuance rozklíčovaly a rozhodly spravedlivě.

2.6.4 Perspektiva

Důležité je také posoudit, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.⁴⁵ K tomuto komentovaná literatura uvádí, že perspektivu (tedy určitou predikci vývoje dítěte ve vztahu do budoucnosti) je nutné zkoumat zejména v případech, kdy dítě žilo v širší rodině i s prarodiči, kteří pomáhali rodičům při péči o dítě a jeho výchově.⁴⁶

2.6.5 Právo na informace nepečujícího rodiče

Dále ObčZ výslovně upravuje právo rodiče, kterému dítě nebylo svěřeno, na pravidelné informace o dítěti.⁴⁷ Samozřejmě s tímto právem nepečujícího rodiče jde ruku v ruce povinnost rodiče pečujícího (kterému bylo dítě svěřeno do výlučné péče) tyto informace druhému rodiči pravidelně poskytovat. Dle komentované judikatury úprava práva na informace při řešení otázky péče o děti cílí především na ty případy, kdy je situace mezi rozvádějícími se rodiči velmi vyhrocená a tito spolu nejsou schopni komunikovat, natož si předávat informace o dětech. Typicky by se mohlo jednat o situaci, kdy je jeden z rodičů fakticky vyloučen ze styku s dětmi ať už z objektivních důvodů (např. vážné zdravotní problémy) nebo druhým rodičem, který se v době po rozvodu snaží co nejvíce bránit kontaktu nepečujícího rodiče s dětmi. Právu na informace typicky podléhají informace o zdravotním stavu, školním prospěchu a dalších aktuálně podstatných záležitostech týkajících se dětí.⁴⁸

2.6.6 Právo na péči obou rodičů

Dalším kritériem, které ObčZ výslovně zmiňuje je právo dítěte na péči obou rodičů a udržování osobního styku s nimi.⁴⁹ Právě právo dítěte na péči obou rodičů je základem pro závěry Ústavního soudu o prioritě střídavé péče před ostatními typy péče. Co se týče práva rodiče na styk s dítětem, toto kritérium necílí na střídavou péči, jelikož jedním z komponentů „péče o dítě“ je zároveň styk s ním, ale cílí především na svěřeni dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů. V takovém případě pak zpravidla obecný soud upraví styk dítěte s nepečujícím rodičem.

45 § 907 odst. 2 ObčZ.

46 HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 1022 (§ 907 ObčZ).

47 § 907 odst. 3 ObčZ.

48 HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 1023 (§ 907 ObčZ).

49 § 907 odst. 3 ObčZ.

2.6.7 Schopnost dohodnout se s druhým rodičem

Posledním kritériem, které je soud povinen dle ObčZ brát na zřetel, je schopnost rodiče dohodnout se s druhým rodičem na výchově dítěte.⁵⁰ Na tomto místě si dovolím nesouhlasit s komentovanou literaturou. Souhlasím sice s tvrzením, že soud obecně kritéria pro svěřeni dítěte do péče často zjišťuje za situace, kdy jsou vztahy mezi rodiči velmi narušeny a rodiče by tak mohli mít tendenci si prostřednictvím „*sporu o děti*“ řešit svůj dysfunkční vztah s druhým rodičem. (komentář uvádí situace, kdy jsou vztahy mezi rodiči hluboce narušeny a rodiče si často prostřednictvím „*sporu*“ o dítě řeší své vzájemné nepřátelské a mstivé postoje apod.). Nesouhlasím však s tvrzením, že by soud neměl přihlížet ke konfliktům existujícím v okamžiku rozhodování, nýbrž by se měl zaměřit spíše na situaci v rodině, kdy vztahy mezi rodiči ještě nebyly vyhoceny a posuzovat tehdejší schopnosti rodičů se dohodnout.⁵¹ Myslím si, že jednání rodiče před soudem je neméně důležité než pohled do minulosti. Ba naopak, podle mě je rozhodná právě momentální situace v okamžiku rozhodování soudem.⁵² Pokud např. jeden z rodičů bude zarputile odmítat jakoukoli dohodu s druhým rodičem a bude slepě sledovat svůj zájem v „*boji o dítě*“ - typicky svěřeni do své výlučné péče, dá se říct, že staví svůj zájem nad zájem dítěte, a právě takové jednání jednoho z rodičů by mohlo odůvodnit rozhodnutí soudu ve prospěch druhého rodiče, který se snaží najít kompromis svědčící primárně dětem. Ostatně ObčZ zde výslovně zmiňuje právo dítěte na péči obou rodičů.

2.7 Právo dítěte být slyšeno v civilním soudním řízení

Při zpracování této práce jsem se mnohdy setkával s problematikou dostatečného, respektive nedostatečného zjištění názoru dítěte v soudním řízení. Vzhledem k tomu, že názor dítěte a obecně jeho právo být dostatečně slyšeno v civilním soudním řízení považuji za klíčové pro posouzení co je a co není v zájmu dítěte, rozhodl jsem se této problematice věnovat samostatnou podkapitolu.

V roce 2011 byla Česká republika kritizována Výborem pro práva dítěte, že základní zásadou, která se promítá do výkonu rodičovské odpovědnosti, je, že rodiče jsou si při jejím výkonu rovni a vykonávají ji ve vzájemné shodě, přitom jsou povinni dbát nejlepšího zájmu dítěte. Zároveň při rozhodování musí mít na paměti, že dítě není pouhým objektem výkonu rodičovské odpovědnosti, ale je aktivním subjektem, který má právo se podílet na rozhodování o záležitostech, jež se ho týkají. Proto by mu rodiče s ohledem na jeho věk

50 § 907 odst. 3 ObčZ.

51 HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 1023 (§ 907 ObčZ).

52 Tamtéž, s. 1023

a rozumovou vyspělost měli při rozhodování dát prostor pro vyjádření.⁵³ Výbor konkrétně vyjádřil znepokojení, že „nedochází k výsledku dítěte v řízeních, ve kterých se rozhoduje o jejich svěřeni do péče či o odebrání dítěte z jeho rodinného prostředí. Dítě musí mít právo být slyšeno.“⁵⁴ Úmluva o právech dítěte⁵⁵ uvádí, že dítě, které je schopné formulovat své názory, rozumí věcem, které se projednávají a které se ho bezprostředně dotýkají, musí být vyslechnuto přímo v každém soudním nebo správním řízení anebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu. Vše musí být v souladu s čl. 12 odst. 2 ÚPrDt. Musí být právně zabezpečeno, aby děti, buď přímo, nebo s pomocí vyjmenovaných jiných osob, získaly pro sebe nejen potřebné informace o soudních řízeních, ale aby se jich mohly přímo účastnit.⁵⁶ Chování a jednání nezletilého jedince (dítěte) je dle ust. § 100 odst. 3 OSŘ definováno následovně – v případě, že se účastníkem řízení stalo nezletilé dítě, u kterého se prokáže, že je schopno formulovat své názory, soud zahájí daný postup s tím, že musí zjistit názory dítěte formou výsledku. Názory dítěte je možné zjistit také ve výjimečných případech prostřednictvím právního zástupce, znaleckého posudku nebo orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pokud soud ještě před jednáním oprávněně předpokládá, že by dítě při soudním řízení mohlo být ovlivňováno kteroukoli přítomnou osobou, je oprávněn ji z jednání vyloučit.⁵⁷ Úkolem soudu je „aktivně jednat tak, aby dítě mohlo být přiměřeně svému věku a rozumové úrovni v co největší míře zapojeno do řízení.“⁵⁸ V další části své diplomové práce analyzuji náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13, v němž Ústavní soud zdůraznil, že „projevené přání dítěte by mělo být zásadním vodítkem při hledání nejlepšího zájmu tohoto dítěte“.

Soud má v zásadě tři možnosti, jak uchopit participační právo dítěte v daném řízení v závislosti na věku a rozumové úrovni dítěte. V případě nejnižší míry participace dítěte je dítě o záležitostech, které se ho týkají, pouze informováno. Další úrovní je, pokud soud přizná dítěti právo vyjádřit svůj názor. Posledním stupněm, v případě, že je dítě dostatečně rozumově a mravně vyspělé, je ovlivnění rozhodnutí soudu vyjádřeným názorem dítěte.⁵⁹ Na tuto podkapitolu dále navazuji v podkapitole 3.3.2, v části týkající se přání dítěte.

53 HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 35.

54 ČAMDŽÍČOVÁ, Šabina. Právo dítěte být slyšeno v civilním soudním řízení v kontextu vybrané judikatury Ústavního soudu. In ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka (eds). *Olomoucké dny soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2017, s. 36.

55 ÚPrDt.

56 KOVÁČOVÁ, Anna, SPÁČIL, Ondřej. Slyšení dítěte v rámci rodinné mediace. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 21, č. 10, s. 353-358.

57 § 100 odst. 3 OSŘ.

58 ŠMÍD: *Povinnosti a práva rodičů...*, s. 39.

59 WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 74.

2.8 Užití dosavadní judikatury

V souvislosti s rekonstrukcí soukromého práva a účinností ObčZ od 1. 1. 2014 považuji za nutné odpovědět na otázku, zda je judikatura týkající se střídavé péče za účinnosti ZoR použitelná i za účinností ObčZ. Mezi právními úpravami jsou totiž určité rozdíly, jako například 1) zrovnoprávnění postavení střídavé a výlučné péče; 2) ObčZ zakotvil předpoklad souhlasu obou rodičů se společnou péčí; 3) byl nově zaveden institut „významné záležitosti“⁶⁰; 4) byla zakotvena hranice 12 let věku dítěte, od které se užije právní fikce, že dítě je sto přijímat informace, vytvořit si vlastní názor a tento prezentovat a pokud se prokáže, že dítě toho schopno není je nutné informovat osobu, která bude zájem dítěte chránit.

Na druhou stranu základní pilíře střídavé péče nebyly novou právní úpravou změněny. ObčZ nadále výslovně nevyžaduje souhlas rodičů se střídavou péčí, primárním kritériem pro nařízení střídavé péče je stále existence zájmu dítěte na střídavé péči, změny nejsou ani v otázkách týkajících se výživného, jehož výše musí být určena a zároveň stále existuje zákaz jeho započtení. Lze tedy uzavřít, že změny, které se v právní úpravě střídavé péče udály, nedosahují takové intenzity, aby odůvodňovaly nemožnost využití dosavadní judikatury.⁶¹ Trávníček na toto dokonce navazuje názorem, že „*právní stanoviska vyjádřená v judikátech Ústavního soudu za doby účinnosti zákona o rodině lze využít jako jeden z hlavních pramenů, ze kterého musejí obecné soudy při rozhodování v opatrovnických věcech vycházet.*“⁶² Trávníček záměrně vyjádřil povinnost obecných soudů, jelikož podle Ústavy ČR konkrétně jejího čl. 89, jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby. Což jsem ostatně nastínil již kapitole 2.1 této práce.

60 § 877 odst. 2 ObčZ zní: „*Nedohodnou-li se rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná zejména se zřetelem k jeho zájmu, rozhodne soud na návrh rodiče; to platí i tehdy, vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče.*“

61 TRÁVNÍČEK: *Střídavá péče...*, s. 26.

62 Tamtéž, s. 27.

3 Analýza nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13

V této kapitole mé diplomové práce se budu zabývat analýzou nálezu Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13 a navazujících nálezů Ústavního soudu.

3.1 Shrnutí skutkového stavu

Stěžovatel je otcem dvou nezletilých dětí narozených v roce 2005 a 2008 (11 a 9 let v době podání ústavní stížnosti). V listopadu 2008 matka spolu s dětmi opustila společnou domácnost a rodiče o děti po dobu přibližně 1 roku střídavě pečovali. Stěžovatel následně podal návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí pro dobu do a po rozvodu, ve kterém žádal, aby byl zachován stávající stav, tj. aby byly nezletilé děti svěřeny do střídavé péče (výchovy) obou rodičů. Matka se s návrhem stěžovatele neztotožnila a žádala, aby byly děti svěřeny do její výlučné péče, přičemž její návrh podpořil i opatrovník. Obvodní soud pro Prahu 4 vyhověl návrhu matky, děti svěřil do její výlučné péče, stěžovateli stanovil vyživovací povinnost a upravil jeho styk s dětmi. Tento stav byl následně potvrzen Městským soudem v Praze, jakožto soudem odvolacím. Soudy přitom vycházely primárně ze znaleckého posudku a názoru, že vzhledem k důležité roli matky k předškolním a ranně školním dětem, je střídavá výchova vhodná až ve vyšším věku dětí. Stěžovatel neuspěl ani s ústavní stížností, kdy tuto Ústavní soud označil jako zjevně neopodstatněnou. V odůvodnění Ústavní soud dal za pravdu obecným soudům a potvrdil absenci předpokladu, že rodiče dětí budou jednat v dostatečné shodě, potřebné pro zajišťování výchovy a potřeb dětí. Rozhodujícím zde byl fakt, že se rodiče nebyly sto dohodnout jaká předškolní a školní zařízení budou děti navštěvovat ve školním roce 2009/2010 a rozhodnout musel až obecný soud předběžným opatřením.⁶³

V květnu roku 2012 podal stěžovatel návrh na změnu výchovy, kde opět navrhoval svěření dětí do střídavé péče obou rodičů a snížení stávajícího výživného k dětem. Stěžovatel poukazoval především na fakt, že se mezi rodiči již zlepšila komunikace, že změnil povolání a má na děti mnohem více času a že obě děti jsou již školou povinné. Matka s návrhem opět nesouhlasila, opatrovník tentokrát doporučoval rozšířit otcí styk s nezletilými. Obvodní soud pro Prahu 2 v rozsudku ze dne 29. 11. 2012 č. j. 21 P 9/2012-364, 21 PA Nc 48/2012, 21 P a Nc 80/2012, 21 P a Nc 141/2012 sice potvrdil, že k jisté změně poměrů došlo, nicméně svěření dětí do střídavé péče opět odmítl a pouze mírně rozšířit styk stěžovatele s nezletilými.

⁶³ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, body 1-14.

Obvodní soud v odůvodnění poukázal na pohovor opatrovníka s dětmi, které vyjádřily spokojenost s dosavadním stavem. Proti tomuto rozhodnutí se odvolali oba rodiče.⁶⁴

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 13. 5. 2013 č. j. 19 Co 85/2013-413 následně soudu prvního stupně vytkl nesprávné právní posouzení otázky změny rozsahu styku stěžovatele s dětmi a výši výživného stěžovatele. Rozsah styku nebyl údajně posouzen z pohledu zájmu dětí na stabilním výchovném prostředí a byl až příliš rozšířen. Snížené výživné nereflektovalo zvýšené náklady dětí spojené se školní docházkou a zájmovou činností. Městský soud v Praze tedy omezil styk stěžovatele s dětmi a zároveň navýšil výživné stěžovatele k dětem.⁶⁵

Stěžovatel s výše popsaným stavem nebyl spokojen a obrátil se s ústavní stížností na Ústavní soud, tvrdící porušení následujících základních práv a svobod: práva na spravedlivý proces,⁶⁶ práva na soudní a jinou právní ochranu,⁶⁷ práva rodiče na péči o děti a jejich ochranu,⁶⁸ práva dítěte na rodičovskou výchovu a péči,⁶⁹ práva nebýt diskriminován na základě pohlaví,⁷⁰ práva dítěte odděleného od jednoho z rodičů udržovat s rodičem pravidelný osobní kontakt.⁷¹

Porušení svých výše vyjmenovaných základních práv stěžovatel spatřoval ve čtyřech oblastech: a) rozhodnutí obecných soudů nemají oporu v provedeném dokazování, nesprávně zjistily skutkový stav, čímž porušily stěžovatelovo právo na spravedlivý proces. Otec argumentoval zejména tím, že obecné soudy nezohlednily znalecký posudek a rozhovor opatrovníka s dětmi, ve kterých obě děti vyjádřily souhlas se střídavou péčí b) nepředvídatelnost rozhodnutí odvolacího soudu, tj. pro extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními převzatými ze závěrů nalézacího soudu a právními závěry z nich vyvozenými; c) rozpor rozhodnutí obecných soudů s nejlepším zájmem dětí. Obecné soudy bez jakékoli zákonné opory či odůvodnění založeného na provedeném dokazování a v rozporu s vyjádřením obou nezletilých učiněným při pohovoru s opatrovníkem upřednostnily výlučnou péči jednoho z rodičů před střídavou péčí; d) diskriminace z důvodu pohlaví, kdy otec tvrdí, že rozhodnutí obecných soudů jsou založena na stigma, že je v zájmu dětí, aby byly ve výlučné péči matky.⁷²

64 Tamtéž.

65 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 5.

66 čl. 6 EÚLP.

67 čl. 36 LZPS.

68 čl. 32 odst. 4 LZPS.

69 čl. 32 odst. 4 LZPS a čl. 7 odst. 1 ÚPrDt.

70 čl. odst. 1 LZPS a čl. 14 EÚLP.

71 čl. 9 odst. 3 ÚPrDt.

72 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, body 7-10.

Matka nezletilých (jakožto vedlejší účastnice řízení) se s ústavní stížností neztotožnila, přičemž vyjádřila domněnku, že se otec (stěžovatel) svou ústavní stížností pouze snaží pokračovat v polemice s nalézacím a odvolacím soudem. Zdůraznila, že obě nezletilé budou již následující rok ve věku, kdy budou vzhledem ke stupni svého vývoje schopny stěžovatele kontaktovat, kdykoliv se jim zachce. Stěžovatelovu ústavní stížnost tedy považovala pouze za snahu otce, aby měl děti matematicky „napůl“.

3.2 Rozsah přezkumné činnosti Ústavního soudu

Ústavní soud jakožto soudní instituce stojí mimo soustavu obecných soudů, z čehož vyplývá, že Ústavní soud nemá pravomoc k instančnímu přezkumu rozhodnutí obecných soudů. Pravomoc Ústavního soudu je totiž založena k přezkumu rozhodnutí, proti nimž stížnost směřuje, výlučně z hlediska dodržení ústavněprávních principů.⁷³ Ústavnímu soudu nenáleží rozhodnutí o tom, komu má být dítě svěřeno do péče, ani v řízení o ústavní stížnosti hodnotit důkazy. Nicméně Ústavní soud k tomuto dodává, že „...*Ústavní soud při přezkumu rozhodnutí obecných soudů týkajících se péče o dítě také vždy posuzuje, zda řízení před soudy bylo konáno a přijatá opatření byla činěna v nejlepším zájmu dítěte (k tomu viz mj. čl. 3 Úmluvy o právech dítěte), zda byly za účelem zjištění nejlepšího zájmu dítěte shromážděny veškeré potřebné důkazy, přičemž důkazní aktivita nedopadá na samotné účastníky, ale na soud, a zda byla veškerá rozhodnutí vydaná v průběhu řízení v tomto smyslu náležitě odůvodněna...*“⁷⁴ Co se týče rozsahu přezkumné činnosti Ústavního soudu, je nutné poznamenat, že tato je v případech týkajících se svěřeni dítěte do péče opravdu široká z důvodu, že Ústavní soud posuzuje soulad se zájmem dítěte. Dovolím si zopakovat závěr z podkapitoly 2.6.1 této práce a to, že zájem dítěte je opravdu důležitým kritériem a dá se dokonce říct, že kritériem nejdůležitějším. Ostatní kritéria musí být s nejlepším zájmem dítěte v souladu. Ústavní soud také zdůrazňuje, že případy týkající se péče o děti je nezbytně nutné projednávat ve vší rychlosti, přičemž průtahy v některé z fází řízení lze tolerovat pouze za podmínky, že celková doba řízení nebude nepřiměřená.

3.3 Kritéria pro svěřeni dítěte do péče podle Ústavního soudu

Jeden z hlavních přínosů nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 spatřuji v tom, že se Ústavní soud vůbec poprvé zabýval komplexní analýzou kritérií, které musí obecné soudy vzít v potaz v otázkách svěřování dítěte do péče. Ústavní soud totiž vedle výše zmíněných zákonných kritérií (obsažených v ObčZ) vlastně nad rámec zákona formuloval

73 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 16.

74 Tamtéž, bod 17.

další pravidla pro svěřování dětí do péče. Ústavní soud přitom hojně vycházel nejen ze své předchozí rozhodovací praxe ale především i z rozhodovací praxe ESLP. Na tomto místě se lze zabývat otázkou, jestli formulací dalších kritérií Ústavní soud nepřekročil své pravomoci a formulací nových pravidel fakticky nezasáhl do zákonodárné moci. Já osobně jsem toho názoru, že nikoli. Mám za to, že množina pravidel obsažená v předmětných ustanoveních ObčZ je natolik obecná, že formulace kritérií Ústavním soudem tuto množinu nerozšiřuje, ale naopak konkretizuje a upřesňuje.

Ústavní soud v bodu 18 nálezu I. ÚS 2482/13 nejprve předestírá společné východisko pro posuzování níže uvedených kritérií: Všechna relevantní kritéria je totiž nutné posuzovat samostatně a jsou-li naplněna stejnou měrou u obou rodičů, je v souladu se zájmem dítěte být svěřeno do společné či střídavé péče obou rodičů. Ústavní soud fakticky rozděluje kritéria do dvou rovin, a to subjektivní a objektivní roviny.

3.3.1 Subjektivní rovina

Ve vztahu k subjektům usilujícím o svěření dítěte do péče (typicky rodiče) Ústavní soud vyzdvihuje nutnost, aby tento subjekt měl o svěření dítěte do péče upřímný zájem.⁷⁵ A contrario lze dovést, že pokud subjekt upřímný zájem neprojeví, není možné dítě svěřit do jeho péče. Na tomto místě bych chtěl poukázat na náleží Ústavního soudu vydaný jen několik málo měsíců po analyzovaném nálezu. Ústavní soud zde judikoval velmi podobně: „*oba rodiče musí o svěření dítěte do střídavé péče projeviti skutečný a upřímný zájem. Pokud jeden z rodičů o střídavou péči zájem skutečný a upřímný neprojeví, toto řešení nepřipadá v úvahu*“.⁷⁶ Oproti nálezu I. ÚS 2482/13 Ústavní soud „zájem o péči o dítě“ vztáhnul konkrétně na „zájem o střídavou péči“, čímž se fakticky dostal do rozporu jednak se zákonem (který souhlas⁷⁷ obou rodičů vyžaduje výslovně jen u společné péče) a jednak se svou dosavadní judikaturou a zároveň i závěrem obsaženým ve stejném nálezu, a sice, že nesouhlas jednoho z rodičů se střídavou péčí není kritériem pro svěření dítěte do střídavé péče.⁷⁸ Lze uzavřít, že pro naplnění subjektivního předpokladu pro svěření do střídavé péče postačí, že rodič projevuje upřímný zájem o péči o dítě obecně (typicky rodič požaduje svěření do výlučné péče).⁷⁹

75 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 18.

76 Nález Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14.

77 Ústavní soud mluví o „zájmu rodičů na střídavé péči“ a já toto vztahuji na „souhlas se střídavou péčí“ analogicky k souhlasu se společnou péčí dle ObčZ. Mám za to, že zájem je možné zaměnit za souhlas, jelikož bez zájmu logicky nemůže být souhlas a bez souhlasu zájem na střídavé péči.

78 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 30.

79 TRÁVNÍČEK: *Střídavá péče...*, s. 8.

3.3.2 Objektivní rovina

Ústavní soud v bodě 19 nálezu judikoval celkem čtyři kritéria, která musí obecné soudy v řízení o úpravě výchovných poměrů vzít v potaz, a tedy která musí obecné soudy zohlednit i při rozhodování o střídavé péči. Předpokladem pro rozhodnutí o střídavé péči je skutečný a upřímný zájem obou rodičů pečovat o dítě. Pokud jeden z nich tento zájem neprojeví, nepřipadá střídavá péče v úvahu a dítě by mělo být logicky svěřeno do péče toho z rodičů, který o něj skutečný a upřímný zájem projevuje. Dále je nutné posoudit, zda oba rodiče naplňují tato čtyři judikovaná kritéria a v případě, že je oba naplňují zhruba stejnou měrou, měl by soud vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo v péči obou rodičů.

Tato výše zmíněná čtyři kritéria uvedl Ústavní soud částicí „zejména“ z čehož dovozují, že se nejedná o vyčerpávající výčet, ale o výčet demonstrativní. V konečném důsledku, tak vedle zákonných a Ústavním soudem dovozených kritérií, může být těchto kritérií více v závislosti na posuzování konkrétního případu. Tato kritéria formuloval Ústavní soud následovně: „1. existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou; 2. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče té které osoby; 3. schopnost osoby usilující o svěřeni dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a 4. přání dítěte“⁸⁰

1. Existence pokrevního pouta

U první kritéria je třeba vycházet ze skutečnosti, že rodina představuje primárně biologické pouto a až sekundárně konkrétní sociální institut. Pouhé biologické pouto bez navazujících právních či skutkových okolností svědčících o blízkém osobním vztahu mezi osobou usilující o péči a dítětem ale nestačí. Aby se dalo uvažovat o rodinném životě ve smyslu čl. 8 EÚLP je zpravidla nutné prokázat určitou mírou soužití dítěte a dané osoby.⁸¹ V podstatě je nutné, aby dítě mělo s danou osobou úzký osobní vztah a bylo z chování dítěte patrné, že je na tuto dospělou osobu zvyklé a že ji rádo vidí.

2. Míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb

Druhým kritériem je kladení důrazu na zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb. Zde Ústavní soud nejprve velmi obecně konstatuje, že v případě nutnosti jakéhokoli zásahu do rodinného života je nutné, aby soud postupoval tak, aby byl tento zásah co možná nejvíce minimalizován. V návaznosti na problematiku svěřeni dítěte do péče je tedy žádoucí, a) aby dítě nebylo odtrženo zejména od osob, ke kterým má silnou náklonnost, u kterých dlouhodobě setrvalo

80 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 19.

81 Tamtéž, bod 20.

a u kterých má svůj domov či aby nebylo odtrženo od svých sourozenců; za b) aby bylo svěřeno do péče osoby uznávající roli jiných blízkých osob v životě dítěte a která zároveň nebude bránit kontaktu dítěte s jinými blízkými osobami a za c) je nutné, aby byl minimalizován zásah do soukromého života samotného dítěte, jakožto lidské bytosti s vlastní identitou tvořenou mimo jiné jeho národností, náboženským vyznáním a kulturní či jazykovým určením.⁸²

3. Schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby

Třetím kritériem je schopnost posuzované osoby zajistit pro dítě, které by jí mělo být svěřeno do péče, podmínky pro jeho zdárný vývoj, fyzické, vzdělávací, materiální a jiné potřeby. V úvahu je nutné vzít především věk, zdravotní stav, materiální zabezpečení, výchovné a intelektuální schopnosti a morální integritu dané osoby a její chování vůči dítěti.⁸³

4. Přání dítěte

Přání dítěte je dle Ústavního soudu nutno považovat za zásadní při hledání jeho nejlepšího zájmu, i proto jsem se rozhodl toto kritérium podrobit hlubší analýze. Přání dítěte jde ruku v ruce s dříve v této práci analyzovaným právem dítěte být slyšeno, které jsem již rozebíral v podkapitole 2.7 této práce. K tomuto však Ústavní soud dále dodává, že nelze, aby rozhodnutí obecných soudů bylo založeno pouze na přání dítěte. Jak jsem již několikrát v této práci předestřel, je vždy nutné komplexně a pečlivě posoudit veškerá relevantní kritéria a zájmy dítěte. Předpokladem pro posuzování přání dítěte je jeho dostatečná emocionální a mravní vyspělost. Soud tedy ještě před posouzením samotného přání dítěte musí nalézt odpověď na otázku, zda je dítě schopno vytvořit si na situaci svůj názor a tento poté prezentovat, přičemž vodítkem může často být vyvratitelná právní domněnka stanovená v § 867 odst. 2 ObčZ, která zní: „o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit“. Ústavní soud však považuje zákonem stanovenou hranici 12 let za nejzazší hranici, přičemž je názoru, že dostatečnou rozumovou a mravní vyspělost potřebnou pro ucelenou prezentaci názoru ohledně svého budoucího výchovného uspořádání, bude mít typicky dítě již v 10 letech.⁸⁴ Samozřejmě z této domněnky budou existovat výjimky a ke každému dítěti je tak nutno přistupovat individuálně. Je poměrně nezvyklé, že zjišťování názoru dítěte soudem (tedy ryze procesněprávní

82 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 21.

83 Tamtéž, bod 22.

84 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 25.

otázka) je taktéž upravena v § 867 ObčZ jakožto hmotněprávním předpise.⁸⁵ Zde je nejprve stanovena informační povinnost soudu vůči dítěti.⁸⁶ V případě, že dítě není schopno přijmout informace, které mu soud poskytne a vytvořit si na ně vlastní názor, má soud povinnost kontaktovat osobu, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte a která je zároveň schopná zájmy dítěte ochránit.⁸⁷

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1554/14, ve vztahu k výše zmíněným pěti kritériím zároveň uvádí, že pokud jeden z rodičů naplňuje tato kritéria výrazně lépe než druhý, je zpravidla v zájmu dítěte, aby bylo svěřeno do péče právě tomuto rodiči.

3.4 Střídavá péče jako prioritní model péče o dítě?

Ústavní soud se v analyzovaném nálezu implicitně zabýval otázkou priority mezi jednotlivými modely péče o dítě. Na tomto místě je nutné poznamenat, že v ObčZ není tato otázka vůbec upravena, z čehož se dá dovodit, že všechny tři formy péče o dítě si jsou postaveny na roveň. Tento závěr ale nelze přijmout z pohledu základních práv a svobod. Pokud formy péče o dítě seřadíme na základě míry jejich zásahu do základních práv a svobod rodičů dítěte i dítěte samotného (potažmo podle míry zachování předmětných základních práv a svobod), lze pozorovat poměrně velké rozdíly u jednotlivých forem péče o dítě.

Já osobně jsem toho názoru, že z pohledu základních práv a svobod je nejvhodnější péče společná, která je následována péčí střídavou a až když obě předchozí budou vyloučeny by měla na řadu přijít výlučná péče jednoho z rodičů.

Společná péče obou rodičů je tedy nejvíce komfortní, bohužel její využití nebývá časté. Společná péče klade velmi vysoké nároky na spolupráci obou rodičů a zpravidla je možná jen tehdy, pokud rodiče dítěte spolu budou po rozchodu či rozvodu manželství žít ve společné domácnost, popř. pokud budou žít velmi blízko sebe (např. v jedné menší obci, na stejném sídlišti atd.) a za předpokladu, že se oba rodiče na společné péči shodnou.

Druhou variantou je pak tedy střídavá péče obou rodičů, kde se oproti společné péči obou rodičů z povahy „*střídavosti*“ podstatně snižují nároky na kooperaci rodičů a faktickou blízkost obou domácností rodičů. Třetí, a tedy nejméně vyhovující, by pak podle mé úvahy měla být výlučná péče jednoho z rodičů, která představuje poměrně velký zásah do rodinného života nepečujícího rodiče (kterému je zpravidla upravena určitá míra styku s dítětem) a do práva samotného dítěte na péči obou rodičů. Mám za to, že podobná úvaha mohla mít vliv na formování názoru Ústavního soudu.

85 TRÁVNÍČEK: *Střídavá péče...*, s. 11.

86 § 867 odst. 1 ObčZ.

87 § 867 odst. 2 věta první ObčZ.

Ústavní soud v bodě 26 analyzovaného nálezu konstatoval, že při rozhodování soudu o svěřením dítěte do střídavé péče je nutné vycházet z předpokladu, že je v souladu s nejlepším zájmem dítěte, aby bylo v péči obou rodičů (za předpokladu, že jsou naplněny zákonné podmínky střídavé péče, jak byly upraveny v § 26 ZoR, potažmo jak jsou dnes velmi podobně upraveny v § 907 ObčZ, a zároveň naplněno pět judikovaných kritérií viz. kapitola 3.3 této práce).⁸⁸ Podle Ústavního soudu tedy platí že: *že pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud oba mají o jeho výchovu zájem (§ 26 odst. 2 zákona o rodině) a pokud oba dbali kromě řádné péče o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní (§ 26 odst. 5 zákona o rodině), svěřením dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, která vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte jiné řešení.*⁸⁹

Ústavní soud v tomto nálezu tak defacto určil přednost střídavé péče před ostatními modely péče o dítě. V souladu s tímto by se obecné soudy měly v první řadě snažit zjistit, jestli jsou naplněna kritéria pro svěřením dítěte do střídavé péče a až v případě, kdy by tato naplněna nebyla, začít uvažovat o jiném modelu péče. Upřednostnění střídavé péče Ústavním soudem vyvolalo opravdu bohatou diskuzi na internetu, a to nejenom v odborných kruzích. Analyzovaný náleží Ústavního soudu byl citován dokonce i většinou masmédií v České republice, což dle mého názoru nebývá velmi časté.

Za pozdvižení, které analyzovaný náleží Ústavního soudu vyvolal, mají do jisté míry odpovědnost právě média, která se dost často uchylovala ke zobecňování závěrů Ústavního soudu. Články na internetu obsahují titulky jako „*Ústavní soud: Přednost má střídavá péče, nikoli matka*“,⁹⁰ popř. z kontextu vytržené informace jako např: „*Ústavní soud dává přednost společné péči jako tomu, co je pro dítě nejlepší – aby s rozvodem nepřišlo ani o jednoho ze svých rodičů.*“⁹¹ Podle mého názoru je zapotřebí brát silný zřetel právě na kontext závěru Ústavního soudu o prioritě střídavé péče. K tomuto se vyjádřil i soudce Ústavního soudu JUDr. Jaromír Jirsa, přičemž úmysl Ústavního soudu vyložil jako: „*apel na soudy obecné, aby začaly ve své rozhodovací praxi reflektovat společenské změny, které nepochybně ve vztahu k péči o děti nastaly či nastávají.*“⁹² Společenské změny týkající se péče o děti

88 Podle Ústavního soudu nová právní úprava střídavé péče v ObčZ nemění nic na principech tohoto institutu obsažených v ZoR.

89 Náleží Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 26.

90 ČTK. *Ústavní soud: Přednost má střídavá péče, nikoli matka* [online]. tyden.cz, 5. června 2014 [cit. 30. listopadu 2019]. Dostupné na <https://www.tyden.cz/rubriky/zdravi/vztahy/ustavni-soud-prednost-ma-stridava-pece-nikoli-matka_309191.html>.

91 VRM. *Střídavá péče? Nezbytnou podmínkou je soulad mezi rodiči* [online]. ct24.ceskatelevize.cz, 5. června 2014 [cit. 30. listopadu 2019]. Dostupné na <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1030859-stridava-pece-nezbytnou-podminkou-je-soulad-mezi-rodici>>.

92 JIRSA, Jaromír. *Jak to myslel Ústavní soud se střídavou péčí a jak o ní budou přemýšlet soudci obecných soudů* [online]. pravni prostor.cz, 3. září 2014 [cit. 10. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/jak-to-myslel-ustavni-soud-se-stridavou-peci-a-jak-o-ni>>.

a rodinného života jako celku lze opravdu pozorovat. Dle mého názoru koncept otce, jakožto živitele, a matky, jakožto ženy v domácnosti, je v dnešní době překonán. Stále více otců odchází na příznačně nazvanou „mateřskou dovolenou“. Lze konstatovat, že se role otce a matky v životě rodiny k sobě přibližují. Podle JUDr. Jirsy Ústavní soud apeluje na obecné soudy aby: *„aby nerozhodovaly „černobíle“, podle toho, „jak jsou léta zvyklé“, nesklouzávaly k automatismům a nezavíraly oči před tím, co se ve společnosti děje“*⁹³.

S tímto názorem se ztotožňuji. Mám za to, že hlavní motivací Ústavního soudu je právě snaha, aby obecné soudy na jednotlivé formy péče o dítě (především tedy na střídavou a výlučnou péči) pohlížely jako na rovnocenné instituty, dále aby obecné soudy musely opravdu podrobně zkoumat, který institut se na daný případ hodí nejvíce po zhodnocení všech relevantních kritérií daného případu. Ústavní soud tak tímto apeluje na obecné soudy, aby se při rozhodování o svěření dítěte do péče snažily co nejvíce přiblížit nejlepšímu zájmu dítěte a zároveň se snažily o co nejvyšší možnou míru ochrany základních práv a svobod všech dotčených osob (jak dítěte, tak obou rodičů).

Ústavní soud svůj názor na prioritu střídavé péče v průběhu let následujících po vydání analyzovaného nálezu několikrát doplnil. Ústavní soud svěření dítěte do střídavé péče, respektive premisu priority střídavé péče, podmínil dalšími kritérii, čímž fakticky zmírnil judikovanou prioritu střídavé péče. V usnesení sp. zn. I. ÚS 1234/2015 Ústavní soud dodal, že: *„...že střídavá péče by měla být pravidlem, ovšem jen za předpokladu, že jsou splněny veškeré zákonné podmínky, tzn., že jsou oba rodiče stejnou měrou schopni a ochotni pečovat o zdraví dětí a o jejich tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, jestliže tyto děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah, a je proto v nejlepším zájmu dítěte. Tyto zákonné podmínky však nutně nemusí nastat v každém zkoumaném případě, a má-li být rozhodnuto o střídavé péči, musí být jejich existence v řízení jednoznačně prokázána.“*⁹⁴ V jiném nálezu Ústavní soud toto dále rozvedl a judikoval: IV. ÚS 106/15 Ústavní soud judikoval: *„Při posuzování nejlepšího zájmu dítěte tedy nelze postupovat podle předem daného schématu, přičemž střídavá péče nemůže být paušálně využívána jako forma "spravedlivého" rozdělení péče o dítě mezi oba rodiče. Stejně tak pochopitelně nelze možnost střídavé výchovy automaticky a bez důkladného posouzení případu odmítat. Zájem a potřeby*

[budou-premyslet-soudci-obecnych-soudu>](#).

93 Tamtéž.

94 Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2015 sp. zn. I. ÚS 1234/15, bod 15.

*konkrétního dítěte je proto třeba posuzovat v každém jednotlivém případě zvlášť a se snahou o minimalizaci negativních důsledků pro dítě.*⁹⁵

Ústavní soud tedy presumpci přednosti střídavé péče koriguje jakýmsi kritériem flexibility, tedy nutností posuzovat v každém jednotlivém případě zvlášť nejlepší zájem dítěte s přihlédnutím ke všem relevantním okolnostem daného případu. Ústavní soud tedy potvrdil svou domněnku, že jeho motivací bylo především zrovnoprávnění střídavé péče s péčí výlučnou. Tímto se tak Ústavní soud fakticky přibližuje názoru komentované literatury, která k ust. § 907 ObčZ uvádí (a to v přímém rozporu se závěrem nálezu I. ÚS 2482/13 o prioritě střídavé péče), že střídavou péčí nelze chápat jako obecný model porozvodového (resp. porozchodového) uspořádání. Je úlohou soudu, aby odůvodnil, proč je pro konkrétní dítě vhodná.^{96 97} Dle mého je ale zároveň nutné, aby soudy náležitě odůvodňovaly, proč střídavá péče pro konkrétní dítě vhodná není, popř. proč je vhodná jiná forma péče o nezletilé dítě.

Nutnost flexibilního posuzování každého jednotlivého případu ostatně potvrzuje i Komentář Výboru OSN pro práva dítěte, který v rámci interpretace čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, stanoví: „*Koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte.*“⁹⁸

Závěrem lze tedy shrnout, že Ústavní soud sice judikoval přednost střídavé péči, ale pouze pokud je svěřením dítěte do střídavé péče v souladu s jeho nejlepším zájmem a po pečlivém zhodnocení veškerých relevantních okolností daného případu. Na základě shora uvedeného tak podle mého názoru vyplývá, že žádný z modelů péče o dítě nemá faktickou přednost, což tedy znamená, že zákon a judikatura Ústavního soudu (za předpokladu, že tato je vykládána komplexně) jsou zajedno. Hlavním přínosem argumentace Ústavního soudu je podle mě důraz na kvalitní odůvodnění rozhodnutí o té, které formě péče o dítě v daném případě. Je nutné nade vší pochybnost prokázat jaká forma péče je pro dítě nejvhodnější s ohledem na komplexnost a individualitu daného případu a osob v něm zainteresovaných.

95 Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15.

96 HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: Občanský zákoník II..., s. 1019 (§ 907 ObčZ).

97 Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06

98 Obecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte č. 14 ze dne 29. 5. 2013 o právu dítěte a jeho nejlepších zájmů bráných jako přední hledisko (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interest taken as primary consideration), 2003, CRC/C/GC/14. Dostupné na

<http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f14&Lang=en>.

3.4.1 Reakce odborníků na judikovanou presumpci vhodnosti střídané péče

Opravdu velký význam analyzovaného nálezu Ústavního soudu dokládá též fakt, že se k závěru o prioritě střídané péče vyjádřila i Vláda ČR prostřednictvím Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva. Výbor pro práva dítěte formou Stanoviska vyjádřil přesvědčení, že prvotním a základním hlediskem při svěřování dítěte do péče by měl být nejlepší zájem dítěte v souladu s č. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Zájem dítěte podle Výboru spočívá v „(...) *trvalém naplňování životně důležitých potřeb dítěte také v psychologické a sociální oblasti (...)*“⁹⁹ a je třeba jej hledat v každém jednotlivém případě zvlášť, nikoli podle předem daného schématu, se snahou o minimalizaci negativních důsledků pro dítě. Pausální rozhodování soudů preferující jedno z možných řešení dostatečně nerespektuje jedinečnost dítěte a jeho potřeb. V návaznosti na toto poté Výbor formuluje minimální kritéria, která musí střídaná péče splňovat, aby naplňovala potřeby dítěte (tedy byla v souladu s jeho zájmem). Těmito kritérii dle Výboru jsou:

- *„schopnost rodičů komunikovat spolu o základních věcech týkajících se dítěte; vyměňovat si potřebné informace;*
- *citová a emocionální zralost rodiče, schopnost odhlédnout od neshod a konfliktů ve prospěch dítěte;*
- *schopnost rodičů kooperovat na výchově;*
- *shoda v základních rysech výchovných stylů rodičů;*
- *vybavenost dítěte přiměřenými adaptačními schopnostmi, na něž střídaná péče klade zvýšené nároky;*
- *zachování základních parametrů prostředí, ve kterém dítě v rámci střídané péče žije: mateřská školka, základní škola, kontinuita zájmových aktivit dítěte, vrstevnických vztahů aj.*“¹⁰⁰

K nálezu Ústavního soudu č. 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 se vyjádřila také ombudsmanka. Vyjádřila se jednoznačně k podílu obou rodičů na výchově dětí, na které se, podle jejího názoru, musí podílet oba rodiče, protože oba se podílejí na životní orientaci dítěte. Proto je v zájmu dítěte, aby bylo v péči obou rodičů – v této souvislosti připomněla čl. 7 ÚPrDt, který právo dítěte na péči obou rodičů zakotvuje. V čl. 18 ÚPrDt je pak obsažena zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte.¹⁰¹ Se závěrem Ústavního soudu týkajícím se faktické priority střídané péče o dítě před ostatními modely

99 Stanovisko Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva k otázce střídané péče o děti [online] vlada.cz, 14. října 2014 [cit. 12. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/tiskove-informace/stanovisko-vyboru-pro-prava-ditete-rady-vlady-pro-lidska-prava-k--otazce-stridave-pece-o-deti-123456/>>.

100 Tamtéž.

101 Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o přijetí Úmluvy o právech dítěte.

péče o dítě ombudsmanka nesouhlasí. Odůvodňuje to faktem, že citovaný nález je přímo v rozporu s předchozí judikaturou Ústavního soudu,¹⁰² protože v odůvodnění nálezu vytváří de facto zákonný model výchovy dítěte. Dále připomněla ust. § 907 odst. 1 ObčZ, ze kterého nevyplývá zákonný model výchovy dítěte již s ohledem na skutečnost, že druhy péče o nezletilé dítě nemají legislativně stanovenou přednost. Proto ombudsmanka konstatovala, že z ustanovení nelze dovodit, že by „střídavá péče měla být pravidlem a ostatní typy péče výjimkou.“ Zároveň ale dodává, že dítě má právo na péči obou rodičů s tím, že je nutné každý případ posuzovat individuálně a je na soudech, jaké zaujmou stanovisko po seznámení se a projednání každého případu. Nelze přehlédnout názor Ústavního soudu, že střídavou péči nelze vyloučit jenom proto, že s tímto návrhem jeden z rodičů nesouhlasí, protože rozhodnutí soudu nevychází z představy a požadavku jednoho z rodičů, protože zrovna matka nebo otec chtějí mít dítě ve výlučné péči. Soudy musí dostatečně zjistit důvody, proč jeden rodič není ochoten s druhým rodičem na společné či střídavé výchově spolupracovat. Soudy musí brát do úvahy pouze důvody, které negativně a intenzivně zasahují do zájmů dítěte. Z tohoto důvodu se veřejná ochránkyně práv ztotožnila se závěrem Ústavního soudu a také potvrdila, že „střídavou péči nelze vyloučit jen na základě hodnocení vztahů mezi rodiči.“ Ombudsmanka v závěru vyjádření k tomuto případu uvedla, že je úlohou obecných soudů, aby pomohly rozvedeným rodičům např. nařízením účasti na mediačním řízení či rodinné terapii.¹⁰³

3.5 Hodnocení ústavní stížnosti

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost otce je důvodná, přičemž konstatoval porušení čl. 10 odst. 2 LZPS (stěžovatelova práva na rodinný život)¹⁰⁴, čl. 32 odst. 4 LZPS (práva na péči o děti a jejich výchovu, právo dětí na rodičovskou výchovu a péči)¹⁰⁵, čl. 8 EÚLP (práva na respektování rodinného a soukromého života)¹⁰⁶ vykládanými v souladu s čl. 3 ÚPrDt (nejlepším zájmem dítěte)¹⁰⁷. Ústavní soud proto napadené rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 2 a Městského soudu v Praze zrušil a tyto soudy zavázal k tomu, aby

102 Dle nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 363/03, ze dne 20. 1. 2005 neexistuje zákonný model výchovy dítěte („šablona“), což znamená, že je vždy třeba individuálně posuzovat jednotlivé případy s ohledem na osobnost dítěte a specifika případu.

103 ŠABATOVÁ, Anna. *Střídavá výchova* [online]. ochrance.cz, 21. ledna 2015 [cit. 12. prosince 2019].

Dostupné na <<https://www.ochrance.cz/dalsi-aktivity/publikace/sborniky-stanoviska/rodina-a-dite-dodatky/rodina-a-dite-dodatky-2015/>>.

104 Čl. 10 odst. 2 LZPS.

105 Čl. 32 odst. 4 LZPS.

106 Čl. 8 EÚLP.

107 Čl. 3 ÚPrDt.

v následném řízení rozhodly na základě judikovaných kritérií analyzovaných v kapitole 3.3 a 3.4 této práce.

Otec nezletilých totiž dle Ústavního soudu splňoval veškerá kritéria relevantní pro rozhodování o tom, komu mají být děti svěřeny ve stejné míře jako matka nezletilých. Stěžovatel je biologickým otcem nezletilých, má s nimi silnou citovou vazbu, přičemž udržuje s dětmi pravidelný kontakt a je schopen zajistit zdárný vývoj dětí a veškeré jejich potřeby. Obecné soudy se tak bez náležitého odůvodnění rozhodly nevycházet z předpokladu, že je v zájmu dětí, aby byly vychovávány oběma rodiči, přičemž zároveň neodůvodnily dostatečně proč by měla být v tomto případě péče obou rodičů v rozporu se zájmem dětí. Tímto se dostávám ke dvojímu pochybení obecných soudů, která analyzuji a jejichž vyloučení Ústavním soudem považuji za velmi přínosné a důležité pro futuro.

3.5.1 Absence komunikace rodičů vs neshoda rodičů na formě péče o dítě

Jedním z hlavních argumentů obecných soudů pro nesvětření dětí do střídavé péče byla v tomto případě absence shody rodičů v otázkách týkajících se výchovy dětí (z nálezu Ústavního soudu plyne pouze neshoda rodičů ohledně porozvodového uspořádání péče o jejich děti, kdy otec navrhoval střídavou péči, se kterou matka nesouhlasila a požadovala svěření dětí do své výlučné péče). Podle Ústavního soudu obecné soudy dostatečně nezkoumaly, zda jednostranná neochota matky dohodnout se s otcem na výchově dětí nepředstavuje spíše nesouhlas se střídavou péčí, který kategoricky nemůže být považován za důvod pro vyloučení střídavé péče.¹⁰⁸ Ústavní soud zde tak fakticky rozlišuje mezi „*souhlasem se střídavou péčí*“ a „*shodou rodičů v otázkách výchovy*“.

Dle mého názoru nelze podmínit střídavou péčí souhlasem rodičů s tímto uspořádáním. Souhlas obou rodičů se střídavou péčí defacto znamená dohodu mezi rodiči. Mám za to, že pokud by taková dohoda byla obecnými soudy bez dalšího vyžadována pro svěření dítěte do střídavé péče, znamenalo by to faktickou nemožnost soudu svěřit dítě do střídavé péče rodičů autoritativně. Toto dle mého názoru ale není úmyslem zákonodárce, který právě dohodu obou rodičů, respektive jejich souhlas, v § 907 ObčZ výslovně vyžaduje pouze při svěření dítěte do společné péče obou rodičů.

Ústavní soud v předmětném nálezu v tomto duchu judikuje, že střídavou péčí nelze vyloučit pouze na základě hodnocení vztahu mezi rodiči. V případě nepřekonatelných rozkolů mezi oběma rodiči je nutné, aby obecné soudy usilovaly o zlepšení situace např. nařízením mediace v zájmu dětí, což obecné soudy v tomto případě neučinily. Obecné soudy tím,

¹⁰⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 38.

že prakticky vůbec nezjišťovaly příčinu nesouladu mezi rodiči a pouze na něj poukázaly jako na důvod pro nemožnost svěřit děti do střídavé péče a děti poté svěřily výlučně do péče matky, prakticky tento nesoulad mezi rodiči přičetly k tíži jen a pouze otci dětí, čímž nespravedlivě zasáhly do jeho výše zmíněných ústavněprávních práv a svobod.¹⁰⁹

K problematice špatného vztahu mezi rodiči a s ním související špatné komunikace se Ústavní soud vyjadřoval již několikrát, přičemž v nálezu I. ÚS 1554/10 Ústavní soud tyto názory shrnul a judikoval, že absence komunikace, popř. její zhoršená kvalita, nemůže odůvodnit vyloučení střídavé péče, protože pak by se prakticky jednalo o ústupek vzájemné rivalitě rodičů sledující boj o dítě. Ústavní soud dále dodává, že samotný institut střídavé péče by mohl znamenat impuls pro zlepšení komunikace mezi rodiči. Jako jedno z možných řešení zde krom výše uvedené mediace by mohlo být v krajním případě nařízení minimální nejnutnější komunikace ohledně dítěte v písemné formě.¹¹⁰ Otázkou ale je, jak by fakt, že spolu rodiče absolutně vůbec nekomunikují působilo na především citlivější děti. K tomuto bych ještě rád zmínil další nález Ústavního soudu, kde tento odůvodňuje nemožnost vyloučení střídavé péče z důvodu chybějící dobré komunikace mezi rodiči tím, že rodiče jsou stejně dle § 877 odst. 1 ObčZ povinni dohodnout se na důležitých věcech ohledně dítěte¹¹¹ (tj. na významných záležitostech dle terminologie ObčZ¹¹²).

Lze uzavřít, že komunikace ohledně dítěte je povinností rodičů a soudy by se měly snažit rodiče vést k jejímu zlepšení. K tomuto vedle výše zmíněné mediace mohou soudy využít výchovných opatření ve formě napomenutí rodiče, popř. stanovení dohledu nad dítětem. Dohled nad dítětem bude zpravidla vykonáváno v součinnosti se školou nebo s OSPOD.¹¹³ Výchovná opatření by měl primárně nařizovat obecní úřad obce s rozšířenou působností, který může nařídít rodičům odbornou poradenskou pomoc či terapii.¹¹⁴

Z výše uvedeného je patrné, že jak nesouhlas rodičů se střídavou péčí, tak absence dobré komunikace nejsou sto vyloučit svěřeni dítěte do střídavé péče obou rodičů. Nicméně mám za to, že toto pravidlo je nutné korigovat zájmem dítěte s maximálním ohledem na psychické působení absence komunikace na dítě. Ostatně ochotu rodičů domlouvat se ohledně svých dětí považuje psycholožka a soudní znalkyně PhDr. Jana Procházková za jeden ze tří základních předpokladů pro úspěšné fungující střídavou péči o dítě, vedle technické proveditelnosti střídavé péče a schopnosti dítěte střídavou péčí snášet (dle PhDr. Procházkové

109 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 39.

110 Nález Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/13, bod 31.

111 Nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13 bod 43.

112 § 877 ObčZ.

113 § 925 odst. 1 písm. a), b) ObčZ.

114 § 13 odst. 1 zákona 359/1991 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

některé, zejména mladší děti opravdu špatně snášejí změnu prostředí, popř. pečující osoby a střídavá péče by pro ně byla vyloženě škodlivou).¹¹⁵

3.5.2 Nízký věk dětí a faktické vyloučení změny poměrů.

Jak už jsem uvedl v kapitole 3.1, jedním z hlavních argumentů, na kterých obecné soudy založily svou argumentaci proč není střídavá péče v tomto případě v zájmu dětí, byl nízký věk obou nezletilých dětí. Ústavní soud k tomuto konstatoval, že „*odkazovala-li předcházející rozhodnutí obecných soudů v souvislosti s nemožností svěřeni nezletilých do střídavé výchovy především na nízký věk nezletilých, stěžovatel zcela odůvodněně a legitimně očekával, že odstranění této zdánlivě jediné překážky povede ke změně výchovných poměrů nezletilých. Byla-li tedy tato změna později označena jako nedostatečná, byl vážně zpochybněn princip předvídatelnosti soudních rozhodnutí.*“¹¹⁶ Dá se říci, že obecné soudy v tomto případě prakticky deklarovaly faktickou nezměnitelnost poměrů dětí¹¹⁷, neboť, jak Ústavní soud uvedl: „...v roce 2009 byly stěžovatelovy děti na to, aby mohly být svěřeny do střídavé péče, příliš mladé a v roce 2012 byly už zase příliš zakotvené ve výchovném prostředí matky.“¹¹⁸ Obecné soudy v tomto případě prakticky vytvořily neprolomitelnou smyčku, kdy děti v předškolním nebo ranně školním věku by nikdy neměly být svěřeny do střídavé péče a poté co by „*překážka nízkého věku*“ odpadla, by ihned nastala překážka „*již stabilního výchovného prostředí*“ u pečujícího rodiče. Tím pádem by v případě svěřeni dítěte nízkého věku do péče jednoho z rodičů bylo fakticky znemožněno reagovat na změnu okolností u konkrétního dítěte, popř. rodiče. Tuto smyčku nicméně Ústavní soud předmětným nálezem označil za nepřipustnou. Podle Ústavního soudu tedy pokud obecné soudy uvedly pro svěřeni dětí do střídavé péče podmínku vyššího věku dětí, je v případě, kdy je tato podmínka naplněna nutné uvést velmi závažné důvody proč její splnění změnu poměrů neodůvodňuje. Podle Ústavního soudu absolutně nestačí, aby tímto zdůvodněním byl pouze zájem nezletilých na stabilní výchovném prostředí, přičemž by se poté jednalo o popření celého institutu střídavé péče, jak jej vykládá Ústavní soud.¹¹⁹

115 PROCHÁZKOVÁ, Jana. *Pro koho se hodí střídavá péče*. Interview. In: 90' ČT24. TV, ČT24, 20. června 2018, 08:34. Dostupné na <<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11412378947-90-ct24/218411058130620>>.

116 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 43.

117 FOREJTOVÁ, Monika, GRYGEROVÁ, Jana. *Otazníky nad presumpcí střídavé péče o nezletilé děti aneb vliv ESPL na judikaturu Ústavního soudu* [online]. bulletin-advokacie.cz, 9. března 2016 [cit. 27. listopadu 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/otazniky-nad-presumpci-stridave-pece-o-nezletile-deti-aneb-vliv-eslp-na-judikaturu-ustavniho-soudu?browser=mobi>>.

118 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 41.

119 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 43.

4 Závěr

Na tomto místě naváží na Úvod této práce konstatováním, že před rekodifikací soukromého práva zákon o rodině považoval střídavou péči (výchovu) pouze za doplňkový institut k výlučné péči, přičemž teprve v důsledku rekodifikace soukromého práva v roce 2014 byly střídavá a výlučná péče postaveny sobě naroveň. To, že soudy o střídavé péči rozhodují pouze v menšině případů, považuji za politováníhodné. Dle mého názoru, a ostatně i dle názoru Ústavního soudu, si institut střídavé péče zaslouží větší využití, jelikož ve srovnání s výlučnou péčí jednoho z rodičů představuje podstatně menší zásah do rodinného života, do práva dítěte na výchovu obou rodičů a práv obou rodičů na výchovu dítěte, jež jsou akcentovány na mezinárodní i vnitrostátní úrovni.

Vzhledem k tomu, že se „*spor*“ o střídavou péči dostal mezi lety 2014-2017 až k Ústavnímu soudu celkem 399krát¹²⁰, lze konstatovat, že velmi obecná právní úprava obsažená v ust. § 907 ObčZ působí soudům aplikační problémy. Pro srovnání v letech 2012–2013, tedy před rekodifikací soukromého práva a faktickým zákonným zakotvením rovnocenného postavení výlučné a střídavé péče, to bylo pouze 60 případů.

Mám za to, že do budoucna je nutné právní úpravu týkající se úpravy poměrů dítěte, potažmo svěřování dětí do péče, novelizovat s důrazem na její menší obecnost, resp. vyšší přesnost a jasnost. Zároveň jsem si ale vědom, že určitá míra obecnosti je u této problematiky žádoucí. Každý případ, včetně osob v něm zainteresovaných (typicky rodiče a děti), je natolik individuální, že právě obecnost úpravy dovoluje soudům flexibilně reagovat na každou nuanci a najít řešení, které je co možná nejlépe nejblíže nejlepšímu zájmu dítěte.

Dle mého názoru by tedy měl zákonodárce najít určitou rovnováhu, tak aby byla snížena aplikační nejasnost daných norem a zároveň umožněno flexibilně posoudit každý případ. Na tomto místě bych chtěl citovat psycholožku a soudní znalkyni zabývající se problematikou péče o děti PhDr. Janu Procházkovou, která v rozhovoru pro ČT24 týkajícího se problematiky svěřování dětí do střídavé péče uvedla, že: „*naše soudy nejsou jednotné*“. Podle PhDr. Procházkové se stává, že v obdobném případě dva různé soudy stejného stupně rozhodnou opačně.¹²¹ Jedním z možných řešení nejednotnosti našich soudů by mohlo být právě zakotvení pěti kritérií judikovaných v nálezu Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13 do ObčZ.

Nález Ústavního soudu sp. zn. 2482/13 se totiž snaží překlenout aplikační problémy při svěřování dětí do péče, přičemž prakticky vytváří pro obecné soudy návod, jak postupovat

120 PROCHÁZKOVÁ, Jana. *Pro koho se hodí střídavá péče*. Interview. In: 90' ČT24. TV, ČT24, 20. června 2018, 19:00. Dostupné na <<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11412378947-90-ct24/218411058130620>>.

121 Tamtéž, 20:00.

při rozhodování o úpravě poměrů dítěte (svěření dítěte do péče). Ústavní soud sice dle analyzovaného nálezu v souladu s ústavněprávními základy rodiny a péče o dítě preferuje svěření dítěte do střídavé péče, ale dle mého názoru nelze zkratkovitě tvrdit, že se na základě tohoto nálezu stala střídavá péče novým standardem porozvodového (porozchodového) uspořádání péče o dítě. Ústavní soud apeluje na obecné soudy, aby vždy v každém případě argumentovaly, proč je daná forma péče o dítě vhodná.

Ostatně i sám Ústavní soud necelý rok od vydání analyzovaného nálezu konstatoval, že střídavá péče není automatickým řešením uspořádání poměrů dítěte po rozchodu jeho rodičů.¹²² Obecné soudy by měly kromě kritérií upravených v ust. § 907 ObčZ vzít v potaz dalších 5 kritérií judikovaných Ústavním soudem, kterými jsou: skutečný a upřímný zájem rodičů na péči o dítě; existence pokrevního pouta mezi dítětem a osobou usilující o jeho svěření do péče; míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě svěření do péče té které osoby; schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a přání dítěte. Až v případě, že tato kritéria budou naplněna přibližně stejnou měrou u obou rodičů, nastává presumpce, že je v zájmu dítěte, aby bylo vychováváno oběma rodiči (nejčastěji tedy svěřeno do střídavé péče obou rodičů). Je nutné mít na paměti, že tuto presumpci lze vyvrátit a obecné soudy pak musí v odůvodnění vyargumentovat, proč se rozhodly využít výlučnou péči jednoho z rodičů na úkor péče společné, potažmo střídavé. Mezi argumenty vylučující péči obou rodičů může patřit např. špatný zdravotní či psychický stav dítěte, faktická neproveditelnost střídavé péče, vysoká ekonomická náročnost střídavé péče, kterou si rodiče nemohou dovolit atd.

Úplným závěrem, kterým uzavřu svou diplomovou práci, si dovoluji citovat právní větu nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2001, sp. zn. IV. ÚS 695/2000, která zní „(...) že *jakkoli lze považovat za přirozené a žádoucí, aby dítě bylo vychováváno svými rodiči, nelze odhlédnout od toho, že i dítě samo je bytostí jedinečnou, nadanou nezadatelnými, nezcizitelnými, nepromlčitelnými a nezrušitelnými základními právy a svobodami, tedy bytostí, které by se mělo dostat při jejím vývinu toho nejlepšího, totiž toho, aby výše uvedené atributy nezůstaly prázdnými slovy.*“

¹²² Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15.

Seznam literatury

Monografie

HRUŠÁKOVÁ, Milena, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. In HRUŠÁKOVÁ, Milena, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka (ed). *Občanský zákoník II, Rodinné právo (§ 655-975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milena, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 400 s.

NOVÁK, Tomáš a kol. *Kontakt s dětmi po rozvodu: jak nepřijít o dítě*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 248 s.

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. In WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. (eds). 1. vydání. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, 931 s.

ŠÍNOVÁ, Renáta, WESPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, 352 s.

ŠMÍD, Ondřej a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2018, 232 s.
KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 360 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. In Švestka, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. (ed). 1. vydání. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II (rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s.

TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 144 s.

Internetové zdroje

ČTK. *Ústavní soud: Přednost má střídavá péče, nikoli matka* [online]. tyden.cz, 5. června 2014 [cit. 30. listopadu 2019]. Dostupné na <https://www.tyden.cz/rubriky/zdravi/vztahy/ustavni-soud-prednost-ma-stridava-pecce-nikoli-matka_309191.html>.

FOREJTOVÁ, Monika, GRYGEROVÁ, Jana. *Otazníky nad presumpcí střídavé péče o nezletilé děti aneb vliv ESPL na judikaturu Ústavního soudu* [online]. bulletin-advokacie.cz, 9. března 2016 [cit. 27. listopadu 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/otazniky-nad-presumpci-stridave-pecce-o-nezletile-deti-aneb-vliv-eslp-na-judikaturu-ustavniho-soudu?browser=mobi>>.

FRENCLOVÁ, Adéla. *Přehled modelů styku a modelů střídání v péči o dítě* [online]. pravni prostor.cz, 10. ledna 2019 [cit. 12. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/prehled-modelu-styku-a-modelu-stridani-v-peci-o-dite>>.

HOFMANNOVÁ, Helena. *Střídavá péče v perspektivě judikátů Ústavního soudu* [online]. pravonadetstvi.cz, 27. února 2015 [cit. 8. prosince 2019]. Dostupné na <<http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/Stridava-pecce-v-perspektive-judikatu-Ustavniho-soudu.pdf>>.

HOFSCHNEIDEROVÁ, Anna. *O konceptu nejlepšího zájmu dítěte* [online]. epravo.cz, 17. října 2017 [cit. 8. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/o-konceptu-nejlepsiho-zajmu-ditete-106509.html>>.

JIRSA, Jaromír. *Jak to myslel Ústavní soud se střídavou péčí a jak o ní budou přemýšlet soudci obecných soudů* [online]. pravni prostor.cz, 3. září 2014 [cit. 10. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/jak-to-myslel-ustavni-soud-se-stridavou-peci-a-jak-o-ni-budou-premyslet-soudci-obecnych-soudu>>.

Obecný komentář č.14 Výboru pro práva dítěte č. 14 ze dne 29.5.2013 o právu dítěte a jeho nejlepších zájmů braných jako přední hledisko (General comment No.14 on the right of the child to have his or her best interest taken as primary consideration), 2003, CRC/C/GC/14. Dostupné na <http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f14&Lang=en>.

PROCHÁZKOVÁ, Jana. *Pro koho se hodí střídavá péče*. Interview. In: 90' ČT24. TV, ČT24, 20. června 2018, 03:00 až 20:00. Dostupné na <<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11412378947-90-ct24/218411058130620>>.

ŘEZNÍČEK, David, HEJNÁ, Alena. [online]. epravo.cz, 3. února 2017 [cit. 27. listopadu 2019]. Dostupné na: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/spolecna-pece-o-dite-po-rozchodu-rodicu-104923.html>>.

Stanovisko Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva k otázce střídavé péče o děti [online] vlada.cz, 14. 10. 2014 [cit. 12. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/tiskove-informace/stanovisko-vyboru-pro-prava-ditete-rady-vlady-pro-lidska-prava-k--otazce-stridave-pece-o-deti-123456/>>.

ŠABATOVÁ, Anna. *Střídavá výchova* [online]. ochrance.cz, 21. ledna 2015 [cit. 12. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.ochrance.cz/dalsi-aktivity/publikace/sborniky-stanoviska/rodina-a-dite-dodatky/rodina-a-dite-dodatky-2015/>>.

TOMEŠOVÁ, Jana. *Společná péče o nezletilé děti* [online]. pravni prostor.cz, 22. listopadu 2017 [cit. 10. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spolecna-pece-o-nezletile-dite>>.

VRM. *Střídavá péče? Nezbytnou podmínkou je soulad mezi rodiči* [online]. ct24.ceskatelevize.cz, 5. června 2014 [cit. 30. listopadu 2019]. Dostupné na <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1030859-stridava-pece-nezbytnou-podminkou-je-soulad-mezi-rodici>>.

Odborné časopisy

FIDRMUCOVÁ, Anna. Střídavá péče v rozhodovací praxi Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2017, roč. 25, č. 8, s. 277-287.

KOVÁČOVÁ, Anna, SPÁČIL, Ondřej. Slyšení dítěte v rámci rodinné mediace. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 21, č. 10, s. 353-358.

WESTPHALOVÁ, Lenka, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Práva dítěte v rodičovském konfliktu. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 19, s. 660-666.

Sborníky

ČAMDŽIČOVÁ, Sabina. Právo dítěte být slyšeno v civilním soudním řízení v kontextu vybrané judikatury Ústavního soudu. In ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka (eds). *Olomoucké dny soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2017, s. 34 – 45.

Právní předpisy

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. listopadu 1950, ve znění Protokolu č. 14, který vstoupil v platnost 1. června 2010.

Evropská úmluva o výkonu práv dětí ze dne 25. ledna 1996, v aktuálním znění.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ze dne 19. prosince 1966, v aktuálním znění.

Úmluva o styku s dětmi ze dne 20. listopadu 1989, v aktuálním znění.

Úmluva o právech dítěte ze dne 15. května 2003, v aktuálním znění.

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 401/2012 Sb., účinném ke dni 1. 1. 2013.

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10.

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2012, sp. zn. II. ÚS 3765/11.

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 12 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/13.

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2015 sp. zn. I. ÚS 1234/15.

Shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá problematikou svěřeni dítěte do střídavé péče rodičů v kontextu judikatury Ústavního soudu. Tato práce je rozdělena na dvě hlavní části, přičemž první část se věnuje úvodu do problematiky, institutu rodičovské odpovědnosti a jejího výkonu, včetně jednotlivých forem výkonu rodičovské odpovědnosti. Dále se první část zaměřuje především na samotný institut střídavé péče a otázky související, zejména na komparaci právní úpravy před a po rekonstrukci soukromého práva a analýzu zákonných kritérií, ke kterým je soud povinen přihlížet při rozhodování o svěřeni dítěte do péče s důrazem na kritérium nejlepšího zájmu dítěte. Druhá část práce se zabývá analýzou nálezu Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, jakožto jednoho z nejdůležitějších nálezů Ústavního soudu týkajících se problematiky svěřeni dítěte do střídavé péče rodičů. V závěru práce jsou pak shrnuty zjištěné poznatky a odpovězeno na otázky vymezené v úvodu práce.

Klíčová slova

Rodičovská odpovědnost, výkon rodičovské odpovědnosti, střídavá péče, výlučná péče, společná péče, výchova, Ústavní soud České republiky, judikatura, svěřeni dítěte do péče rodičů, kritéria pro svěřeni dítěte do střídavé péče, dítě, zájem dítěte, nejlepší zájem dítěte.

Summary

This diploma thesis deals with the issue of custody of parents in the alternate care of parents in the context of the case law of the Constitutional Court. This diploma thesis is divided into two main parts, the first part is devoted to the introduction to the issue, the institute of parental responsibility and its exercise, including the various forms its exercise. Furthermore, the first part focuses primarily on the institute of alternate care and related issues, especially the comparison of legislation before and after the recodification of civil law and the analysis of legal criteria that the court is obliged to take into account when deciding on custody with emphasis on the best interest of the child. The second part of the thesis deals with the analysis of the Constitutional Court's judgment of 26 May 2014, file no. I. ÚS 2482/13, as one of the most important findings of the Constitutional Court concerning the issue of the custody of a child in alternating care of parents. The conclusion summarizes the findings and answers the questions defined in the introduction.

Key Words

Parental responsibility, exercise of parental responsibility, alternating custody, exclusive custody, joint custody, Constitutional Court of the Czech Republic, case law, custody of a child, custody criteria, child, child interest, best interest of child.